This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

HARVARD DEPOSITORY
SPECIAL COLLECTION
CIRCULATION RESTRICTED

816.9.
Armenian
1841

816.9
Armenian
1841

יהוה

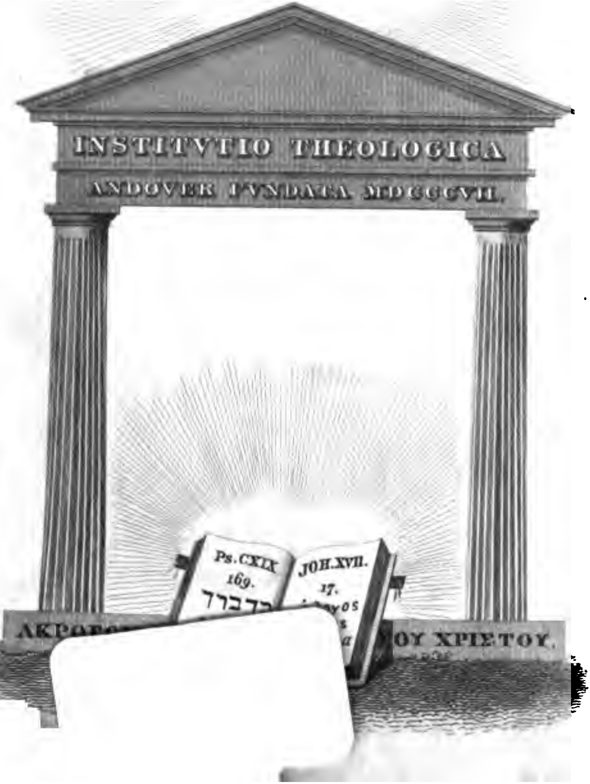

History of Maryland

ՄԱՐԻԱՄ ԱՆՈԻՆ

ՊԶՏԻԿ ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Որ հաւատայ յիս, Թէպէտ և մեռանի՝
կեցցէ ։ Յօհ. ժա, 25 ։

Ի ԶՄԻՒՌՆԻԱ

Ի Տպարանի Կուլիէլմոս Կուրֆինի ։

1841 ։

ՄԱՐԻԱՄԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ։

ԳԼ. Ա։

Մ՝արիամ ծնած էր Պօսթըն Մ՝այրաքաղաքը՝ Դեկտեմբերի տասնիրեք. 1824. անոր ծնողքը բարեպաշտ մարդիկ էին, ու ամէն բանէն էվելի կըցանկային որ իրենց զաւակները երկինքին համար պատրաստըվէին. ուստի աս վախճանին համար՝ մեծ հոգատարութեամբ կըհըրահանգէին իրենց զաւակները կրօնքին ճշմարտութեանը մէջ։ Մ՝արիամին առողջութիւնը տկար էր, և մայրը սովորականէն էվելի հոգ կըտանէր իր վրայ, ու նաև շատ փափաք ունէր ուսման. անոր համար շատ ուրախութեամբ կըսորվեցունէր իրեն՝ իր մայրը. արդարև աս աղջիկը երջանիկ չէր երևար բնաւ, միայն՝ երբոր պատեհութիւն կունենար իր մայրը իրեն հետ հոգեշահ խօսքեր ընելու. ասանկ ժամանակներ անանկ տեղ մը չի գար՝ որ այնչափ սիրելի ըլ-

լար իրեն , որչափ որ իր սիրելի մօրը քովը նստիլը · աս ճամբով Մ՝արիամ իր մատաղ հասակին մէջ՝ իր վրայովը խորհիլ սորվեցաւ , ու շատ օգտակար գիտութիւն ստացաւ :

Երբոր մայրը սկսեց Մ՝արիամին հետ Ա՛ստուծոյ վրայօք խօսիլ , պինտ առաջ մէկ պարզ ու հրապուրիչ եղանակ մը բռնեց · որ կարող ըլլայ Մ՝արիամին սիրտը իրեն ձգելու՝ անոր հոգւոր օգտին համար :

Մ՝արիամ երկու տարվան չեղած՝ երբոր մայրը կըցուցընէր իրեն՝ ծաղիկները , ու ուրիշ տեսակ բաները , իրեն կըսէր որ , Երկինքը Ա՛ստուած մը կայ , որ ան ըրեր է բոլոր ան բաները · ու ան՝ մարդասէր ու բարի է · ու նաև կըսիրէ պզտիկ տղաքները · ու ան է՝ որուն որ կաղօթեն իրեն հայրը ու մայրը · երբոր անձրև կուգար , ու հովը կըփըչէր , անոր կըսէր որ , նոյն Ա՛ստուածն է ; որ անձրև կուտայ մեզի , ու հովը փչելու կըպատճառէ · ուստի պէտք է որ սիրես անիկա , ու վախնաս անկէց · Մ՝արիամ սորվեցաւ ուշ դնել , ասանկ օգտակար հրահանգութիւններու , ու երբոր կարող եղաւ խօսելու , շատ անգամ կըսէր որ , Ինքը կըսիրէ Ա՛ստուած , ու կուզէ մէկ աղէկ աղջիկ մը ըլլալ , որ կարող ըլլայ երկինքը երթալու :

Մ՝արիամ երեք տարվան չեղած՝ երբոր ընտանեացը մէջ Ա՛ստուածաշունչ կըկար-

դացվէր , ու աղօթք կընար , շատ դիտողութիւն կընէր , ու հանդարտ կըկենար . ու բնաւ չէր ուզեր խաղի վերաբերեալ բաներու հետ ըլլալ նոյն ժամանակը . այլ մանաւանդ իր երեւոյթէն յայտնի կերեւար որ , շատ ուշադրութիւն կընէր զուրցըւածներուն . ու նաև շատ կըբաղձար որ սովորական աղօթքին ժամանակը կրկին դառնար , որ կարող ըլլայ նորէն լսելու Աստուծոյ , ու երկինքին վրայօք :

Անգամ մը երբոր իր ծնողքը դուրս գացած էին տունէն , սովորական աղօթքին ժամանակը գալուն պէս՝ Մարիամ տանը հոգաբարձուին հարցուց թէ , Մեզի հետ աղօթք չի պիտի՞ ընէք . մեր տանը մէջ աղօթք չի պիտի՛ ըլլայ հիմայ ծնողքս տունը չըլլալուն համար . երբոր տեսաւ թէ իր հարցումը պարապը ելաւ , կրկին հարցուց թէ , անո՞նց համար աղօթք չես ըներ , որ Աստուած խնամէ անոնք , ու դարձեալ տուն բերէ անվնաս . վերջապէս իր սիրտը չի հանդարտեցաւ , մինչև որ իր բաղձանքը չի կատարվեցաւ , ու իր ծնողքը չի յիշվեցաւ աղօթքին մէջ :

Մարիամ տղայութեան ժամանակէն մէկ ազնիւ բնաւորութիւն մը ունէր իր ծնողքը պատուելու . ու հաճելի ընել անոնք՝ իր ամէն ըրածներուն մէջ . ու նաև անանկ կատարեալ հնազանդութիւն մը ունէր , որ բոլոր զինքը տեսնողներուն մեծ զուարճութիւն կըպատճառէր :

Մ՝արիամ չըսպասեց որ իր հայրը ու մայրը ըսեն իրեն, թէ ինչ պէտք է ընել, կամ չընել. հապա ինքը մեծ զգուշութեամբ կընէր այն բանը, որն որ կըխորհէր որ հաճելի պիտի ըլլայ անոնց: Ինքը քանի որ մեծցաւ՝ անանկ փափաք մը ունեցաւ ուրիշները գոհ ընելու, որ աս փափաքը անանկ մէկ հաստատուն ունակութիւն մը եղաւ իրեն, որ բոլոր իր մերձաւորներուն մեծ հաճութիւն կըպատճառէր. ու նաև աս ունակութիւնը մէկ գլխաւոր պատճառ մը եղաւ իրեն՝ զինքը երջանիկ ընելու:

Առտու մը՝ մայրը տեսաւ որ, Մ՝արիամ շատ ջանք ունէր իրեն օգնելու, իր գործքերուն մէջ, ու գործը լմըննալէն ետև՝ ինքըզինքնալ մաքուր մը զարդարեց, ու հարցուց մօրը թէ, մաքուր կերևա՞մկոր մի. աս հարցումով իսկոյն կըկնեց խօսքը՝ ըսելով թէ, Աստուածաշունչը առնեմ, ու քիչ մը իս կըկարդացունե՞ս մի. մայրը թէպէտ զարմացաւ աս հարցումին, սակայն Աստուածաշունչը կարդալուն սովորական ժամանակը ըլլալուն համար, սկսեց կարդալ անոր հետ. և որովհետև Մ՝արիամ ինքնին չէր կրնար կարդար, անոր համար մայրը անոր ձեռքը տըւաւ Աստուածաշունչը, ու ինքն ալ ետևը կայնեցաւ, ու քանի մը տուն բան կարդաց անոր հետ, որ Մ՝արիամ սրտի մօք կարդաց իր մօրը հետ, ընթերցմունքը լմըննալէն ետև՝ Մ՝արիամ

երգ մը ըսաւ, որն որ սորված էր. վերջը
նորէն հարցուց թէ, աղօթք ընե՞մ մի. ա-
ղօթքը լմընցունելէն ետև դարձեալ հար-
ցուց թէ, Աստուծոյ ծառայութիւն ընե-
լուն կերպը ա՞ս է մի. դուն ալ ասա՞նկ կը-
նես մայր, իմ պզտիկ քոյրս՝ որ երկինքը
գնաց, ան ալ ասանկ կընէ՞ր մի :

Մ՝արիամ պզտիկ քոյր մը ունէր, որ
քիչ մը ժամանակ առաջ մեռած էր. իր
կենդանութեանը՝ իր ծնողքը շատ հրա-
հանգեր էր զինքը, ու շատ ժամանակ ալ
բան խօսված էր ընտանեաց մէջ՝ երկինքը
երթալու վրայօք. Մ՝արիամ լսելով աս
հոգևոր հրահանգութիւնները՝ շատ բաղ-
ձանք ունէր ամէն բան շիտակ ընելու, որ
ինքն ալ կարող ըլլայ ան փառաւորեալ
աշխարհին համար պատրաստըվելու :

Մ՝արիամին դէմքին վրայ անանկ պար-
կեշտութիւն մը կար, ու իր վարքին մէջ
անանկ յատկութիւն մը՝ որ արդարև զար-
մանալի բան մըն էր, իր պզտիկութեանը
նայելով. ինքը թէպէտ աշխոյժ բնաւորու-
թիւն ունէր, ու խաղալ ալ կըսիրէր, սա-
կայն անարգ, ու ձայնով եղած խաղեր
չէր խաղար, ու նաև խաբէութիւն եղած
խաղերու մէջ չէր գտնըվէր : Երբոր իր
ընկերները իմացան անոր ասանկ պարկեշտ
ու ճշմարտախօս ըլլալը՝ երբեմն կուզէին որ
իրենց խաղարկութեանը մէջ առնել անի-
կա, երբեմն ալ կըյորդորէին զինքը, որ

անանկ բան մը ըսել տան իրեն, որն որ արժանաւոր չէ ըսել. սակայն ինքը չէր հաճեր անոնց բռնած անպատեհ ճամբային, ու կըթողուր անոնք, ու մօրը քովը կերթար. ու թէ որ մայրը տունը եղած չըլլար, էվելի նախապատիւ կընտրէր մինակ նստիլ, քան թէ անանկ բան մը ընել՝ կամ ըսել, որն որ անարժան կըհամարէր ինքը։ Անգամ մը որ դեռ պզտիկ էր, իրեք ժամի չափ մինակ տունը կեցաւ, ինչու որ չէր ուզեր ընկերանալ անոնց հետ, որոնք որ անպարկեշտ կերպով կըխօսէին։

Մարիամ երբոր չորս տարվան եղաւ՝ սկսեց դպրատուն երթալ. իր առաջին վարժապետը ըսեր էր որ, ան մէկ հանդարտ, ու հնազանդ աշակերտ մըն է. ու ինքը չէր տեսած անոր յանդիմանութեան արժանի, կամ անիրաւ գործ մը ընելը. հապա ուշադրութեամբ մտիկ կընէր՝ բոլոր իրեն զուրցըլվածներուն. ու նաև շատ առաջ գացած էր հաւատոյ հրահանգութեանը մէջ։

Ուրիշ վարժապետ մը ըսեր էր. առաջին անգամին երբոր տեսայ Մարիամ, դեռ չորս տարվան էր, ու ան իր տղայութեան հասակին մէջ՝ շատ անգամ իս զարմացուցած էր՝ հաւատոյ վերաբերեալ բոլոր բաներուն մէջ այնչափ բաղձանք ցուցընելուն համար. ինքը շատ անգամ ինծի կուգար. եւ մէկ զուարթ դէմքով մը կըսէր, կը-

կամի՞ս կարգալ ինծի ինչ որ Յիսուս ըսաւ պզտիկ տղոցը. ու ինծի ալ հետդ ըսել կուտա՞ս՝ որ ես ալ սորվիմ անիկա ։ Երբոր կը հաճէի իր խնդիրքը կատարելու, ինքը կը հարցունէր. Հիմայ Յիսուս պզտի տղաքը կը սիրէ՞ մի, ու ինծի նոր սիրտ մը պիտի տա՞յ մի, թէ որ խնդրեմ իրմէն. չեմ կրնար մոռնար ըսել, որ տղաւ մը զուարթ դէմքով մը դպրատուն մտաւ, ըսելով թէ՝ Պէտքը չէ որ անգամ մըն ալ կարգաս ինծի անիկա. ինչու որ բոլորը սորվեցայ ես. ու ինքնիին կընամ ըսել. ու ես միշտ կը խորհիմ անոնց վրայօք ։

Դեռ հինգ տարվան չեղած քանի մը ամիսի չափ՝ կերևար որ նոր սիրտ մը փնտրելու վրայ էր. տղայ մը՝ որ միտքին ալ վիճակին մէջն էր, ու հայրը Աստուածաշունչ կըկարդար ընտանեաց մէջ՝ ինքը կերթայ հօրը քովը կըկայնի, ու կըսկըսի արտասուել. հայրը կըկարծէ, թէ իր աթոռը իրեն դըպաւ, ու մէկ տեղը մնացցաւ. ուստի հարցուց իրեն, թէ նստիլ չուզեր մի արդեօք. չէ հայր ըսաւ ինքը, ու կամաց մը սրբեց իր արցունքները. նոյն օրը՝ երբոր մօրը հետ մինակ էր, ըսաւ անոր. Մա՛յր, ա՛ս առտու դուք կարծեցիք որ, ես վնասեցայ հօրս կարդալու ատենը տակայն անանկ չէ. ես տուագիւ գիտնալ կուզեմ, թէ արդեօք նոր սիրտ մը առա՞յ մի. նոյն գլուխը նորէն կըկարդա՞ս մի ին-

ծի․ մայրը կըհարցունէ, թէ՝ Ինչո՞ւ կուզես որ կարդամ քեզի անիկա․ Մարիամ ըսաւ իրեն, Ես կուզեմ էվելօք լսել ան երկնային աշխարհին վրայ, ան գլուխը՝ որն որ ինքը այնչափ կըսիրէր, յայտնութեան քսանըմէկերորդ գլուխն էր․ որ ան՝ վերջը այնչափ սիրելի եղաւ իրեն, ու վերջին տանը վերջին մասը շատ անգամ կըյիշատակէր իր աղօթքին՝ մէջը․ շատ անգամ կաղօթէր, որ իր անունը գրվի կենաց Գառին գրքին մէջը․ ու նաև կըմաղթէր որ նոյնպէս բոլոր ընտանեաց մէջ գտնըվողներուն, ու ուրիշ բարեկամներուն անունները գրվին ան կենաց Գառին գրքին մէջ: Այն օրը ողջայն՝ ուզեց որ ան գլուխը կարդացվի իրեն, որն որ առտըվան պաշտամունքին ժամանակը կարդացվեր էր:

ԳԼ․ Բ:

Երբոր Մարիամ հինգ տարեկան ըլլալու մօտեցաւ, 1829 ին, աշունին ժամանակը՝ մէկ երկարատև հիւանդութիւն մը եկաւ վրան․ ուստի՛ ան պատճառաւը՝ իր յօժարութեամբը զինքը Աստուծոյ կամացը յանձնեց․ ու անկէց ետև սկսեց առջինէն էվելի մէկ յատուկ զգուանք մը ցուցընել աշխարհային բաներուն վրայ, ու մէկ-ակէր

մը՝ հոգևոր բաներուն վրայ, որչափ որ իր կարողութիւնը կըվերցունէր: Գրեթէ ամէն օր մօրը կըսէր, թէ սիրելի մայրս, կըբաղձամ որ Աստուած մէկ բարի քրիստոնեայ մը ընէ զիս. ես կուզեմ որ Աստուած՝ իմ չար սիրտս վերցունէ վրայէս, ու մէկ նոր սիրտ մը տայ ինծի. ես՝ կուզեմ իմ պզտիկ քրոջս պէս ըլլալ, որն որ երկինքը գնաց. ո՜հ մայր, աղօթք կընես ինծի համար:

Քանի մը շաբաթէն ետև՝ Մարիամ քիչ մը բուընտացաւ, ու կարող եղաւ դըպրատուն երթալու, որ բոլոր ան ձմեռը երբեմն երբեմն կերթար:

Մարիամ շատ աղօթք կընէր, ու շատ ալ կըսիրէր աղօթք ընելը. երբոր մէկ կարօտեալ աղքատ մը իյնար միտքը, կամ դըրացիններուն մէկը վշտացած ըլլար, կամ ինքը իր խղճին դէմ բան մը զգացած ըլլար, և կամ իր եղբայրները ու քոյրերը անիրաւ բան մը ըրած ըլլային, իսկոյն կառանձնանար, ու առանձին աղօթք կընէր. աս իր հաստատուն բնաւորութիւնն էր, և տեսնող ընելէն յայտնի կերևար որ ինքը մեծ մխիթարութիւն մը, ու խաղաղութիւն մը ստացած էր իր մտքին մէջը:

Երբոր առտըվընները կարթըննար, կերևար, թէ իր առջի խորհուրդները իր երկնաւոր Հօրը համար արթընցեր էին, ու մինչև որ շնորհակալութիւն չի տար

Աստուծոյ՝ իր ըրած բարութիւններուն համար, ու չի խնդրեր Աստուծոյ օրհնութիւնը՝ ան օրվան վրայ նէ՝ բնաւ չէր ուզեր սենեակէն դուրս ելլալ: Սովորաբար զուարթերես իր ծնողացը դէմը կելլար, ու շատ անգամ ալ՝ երբոր սենեակէն ներս կըմտնար, մէկ պզտիկ երգ մը կերգէր:

Բարի՛ լոյս մայր իմ ու փառք Աստուծոյ
Որ զիս ողջ առողջ հասուց աս առտու
Ո՜հ. ի՛նչպէս ես տաք ու հանգիստ էի
Եւ ի՛նչպէս անուշ հանդարտ ննջեցի:

Եւ անգին ու նոր օրհնութիւնները
Որ ամէն րոպէ կուտայ մեր Տէրը
Ես պիտի սիրեմ ու օրհնեմ զինքը
Ինծի պարգևած ամէն օրերը

Իր գթութենէն ես պիտի խնդրեմ
Զիս բուն իր որդին ընել աղաչեմ
Իր պատուէրները որ պարտական եմ
Հաճուք բանել պատրաստ կեցեր եմ:

Երբոր վերջի տունը կերգէր, շատ անգամ արտասուք կըբղխէր սրտէն, ու աս՝ չէ թէ երբեմն կըպատահէր միայն, հապա սովորաբար շատ անգամ կըլլար իրեն:
Փետրվարի մէջ՝ մէկ ցուրտ առտու մը՝ երբոր տղաքը պատրաստըվեր էին դպրո-

տուն երթալու , Մարիամ մէկ դժկամա-
կութիւն մը ցուցուց երթալու , ու մէկ
ցած ձայնով մը ըսաւ , Մայր , ես առտու
անանկ ցուրտ էր , որ վերը աղօթք չըրի .
կենամ , ու աղօթք ընե՞նք քեզի հետ .
մայրը հրաման ըրաւ իրեն , որ կենայ , ան
ատենը ծունր դրաւ Մարիամ , ու անանկ
ջերմեռանդ սրտով աղօթք ըրաւ Աստու-
ծոյ . իր աղօթքը էր քանի մը երեւելի նիւ-
թերու վրայ , ու անանկ ջերմեռանդու-
թեամբ էր , որ մայրը շատ ուրախացաւ , ու
հասկըցաւ որ իր աղջիկը Աստուծոյ հոգի-
ովը սորված է :

1829 . ին՝ Զմեռվան մէջ՝ շատ անգամ
կրակի ձայն կելլար քաղաքին մէջը . ու եր-
բոր ուրիշ տղաքները աղմուկ կըհանէին ,
ու կըվախնային թէ իրենց տունը պիտի ե-
րի , Մարիամ շատ կըվշտանար անոնց հա-
մար . անգամ մը գիշեր ժամանակ կրակ
ելաւ . և հետեւեալ առտուն երբոր ինքը
պատուհանէն դուրս կընայէր , ու ան՝ երած
տանը տեղը որ տեսաւ , որ ցած ու պզտիկ
տունէն էր , ըսաւ . Մա՛յր , երբոր երէկ
գիշեր կրակ կըկանչէին , խորհեցայ , թէ
այնչափ մեղաւոր մարդիկներ կան , որոնք
որ դեռ Աստուած չէին սիրած . ու վախ-
ցայ՝ թէ անոնց տուները կըբռընկի՝, ու ի-
րենք ալ մէջը կերին , դեռ երկինքին ճամ-
բան չի սորված . որ անատենը՝ բնաւ չի պի-
տի կրնան երթալ անոնք՝ ան երջանիկ աշ-

խարհը · աս խորհուրդը՝ այնչափ վշտա-
ցուց իս, որ լալէն չի կրցի դադարելու,
ուստի, սկսեցի աղօթք ընել անոնց համար:

Արդէն գիտցըված է որ, Մարիամ շատ
կրցմնկար՝ որ իր եղբայրները, ու քուրե-
րը ամէն բան ուղիղ ընէին, ինքը կուզէր
որ անոնք ներողամիտ ու հեզ ըլլային, ին-
տոր որ օրհնեալ Փրկիչը էր · ու աս մասին
անանկ զգուշութիւն կընէր, որպէս զի իր
վարքը բարի օրինակ մը ըլլայ անոնց : Օր
մը իր պզտիկ եղբայրը իրեն զարկաւ · ու
մայրն ալ պատժեց անիկա, իր ըրած յան-
ցանքին համար · երբոր Մարիամ տեսաւ
իր եղբօրը պատժըվիլը՝ վշտացաւ · ու անոր
ձեռքէն բռնեց, ու սենեակէն դուրս հա-
նեց · քիչ մը անցնելէն ետև նորէն մօրը
քովը եկաւ, ու ըսաւ · Մայր, ես չեմ
կարծեր թէ անգամ մըն ալ եղբայրս պիտի
զարնէ ինծի · իր զրուցուածքէն, ու շարժ-
մունքէն մայրը հասկըցաւ որ՝ դուստրը ա-
ղօթք ըրած է եղբօրը հետ : Քանի մը օր
անցնելէն ետև՝ անգամ մըն ալ զարկաւ
եղբայրը իրեն · ու երբոր մայրը պիտի
պատժէր անիկա, մօրը ըսաւ · Սիրելի
մայր, մի՛ պատժեր եղբայրս, կըյուսամ
թէ կրնամ սորվեցունէր անոր, որ անգամ
մըն ալ ասանկ բան մը չընէ · մայրը ներեց
անոր յանցանքը, ու Մարիամ ալ եղբայ-
րը առաւ դուրս տարաւ, ինտոր որ առաջ ·
անոնք դուրս ելլալէն ետև մայրը կամաց

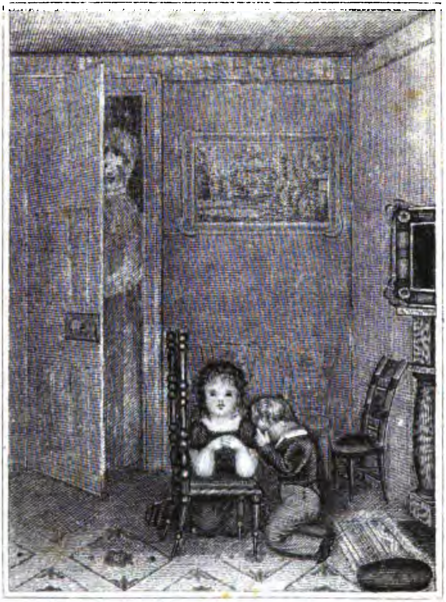

մը դուանը քովը գնաց , ու դուանը միջոցէն նայեցաւ , ու տեսաւ որ եղբօրը հետ ծունր դրին , ու աղօթք ըրին ու լսեց որ Մարիամ կըսէր , Ո՛վ Տէր , ներէ իմ պզտիկ եղբօրս , ու տո՛ւր անոր մէկ նոր հոգի մը , որ անգամ մըն ալ չի զարնէ ինծի . ու թէ որ զարնելու կամ հրելու ալ ըլլայ նէ՝ ո՛վ Տէր , շնորհք տուր ինծի , որ ես ալ չի զարնեմ անոր , հապա ըսեմ , աստնկ բան մի՛ ըներ պզտիկ եղբա՛յրս :

Անգամ մը աղջիկ մը տեսաւ , որ իր բարկութեանը վրայ կըխօսէր , ու կըսէր թէ բարկացած է ինքը . Մարիամ ըսաւ անոր , Մի ըսեր թէ բարկացած եմ հապա ըսէ թէ՝ իմ զգացումներս վնասեր է . ես ըսեմ քեզի , ինչ պէտք է ընել բարկացած ատենդ . բնաւ մի՛ խօսիր , հապա շիտակ դուրս ելիր սենեակէն , ու գնայ առանձին աղօթք ըրէ Աստուծոյ . ես աստնկ կընեմ միշտ :

Կիրակի օրը՝ մէկ զուարթ օր՝ մըն էր Մարիամին . շատ կըբաղձար շարունակ եկեղեցին երթալ . բայց իր տկարութիւնը շատ անգամ կարգիլեր զինքը . թէ որ մայրը տունը կենալու ըլլար , ինքն ալ շատ ուրախութեամբ կըմնար ., ու կուզէր որ ողջոյն օրը կարդալով , երգելով , ու աղօթք ընելով անցունէր . ընտանիքը դուրս ելածին պէս , իսկոյն կըսէր մօրը . Մայր , Աստուածաշունչէն կըկարդաս , ու աղօթք

կընես · երբեմն կըպատահէր որ , մայրը իր պզտիկ տղին հետ գործով եղած կըլլար , ու չէր կրնար իսկոյն անոր ըսածը ընել , ինքը քաղցրութեամբ մը կըթախանձէր մօրը , ու կըսէր , Ես կըգոցեմ դուռը , ու կրնամ Աստուածաշունչը բերել · ուստի պէտքը չէ որ սպասես մայր :

Իր ընթացքէն անանկ կերեւայ որ , շատ կըսպարգէր կիրակի օրը , իբրեւ Տէրոջը օրը · ու կուզէր որ բոլոր ժամանակը՝ ան ծառայութեանը մէջ անցունէր · կիրակի օր մը՝ երբոր մայրը պատուհանին առջին նստեր , ու ժողովրդոցը եկեղեցի երթալուն կընայէր , ինքը մօրը քովը գնաց , ու ըսաւ անոր · Սիրելի մայրս , պատուհանին առջին մի՛ նստիր , ինչու որ չերեւար թէ կիրակի օրը սուրբ կըպահեսկոր :

Մարխամ իր տկարութեանը պատճառաւ քիչ ժամանակ կիրակի օրվան դպրատուն գնաց · սակայն թէ որ առողջութիւնը ներելու ըլլար , յայտնի էր որ շարունակ պիտի երթար հոն , մէկ հաստատուն ու փութաջան աշակերտի մը պէս · իր կեանքին վերջի ամառը՝ երբոր քանի մը շաբաթ ուրիշ քաղաք մը գացին , հոն շատ անգամ գնաց կիրակի օրվան դպրատուն , ու միշտ կըյիշեր անիկա ուրախութեամբ :

Մայրը շատ կաշխատէր , որ իր զաւկըներուն սորվեցունէ թէ , Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալէն ետեւ՝ իրենց հօրերնուն ալ

պարտին շնորհակալ ըլլալ , իրենց շատ կերպ բարիքներ վայելելնուն համար . անոնց կըսէր , թէ երբոր հայրերնին հոգնած ու լքեալ տեսնան , պէտք է որ խորհին թէ իրենց վրայ ունեցած սէրն է որ այս հոգածութիւններուն ու նեղութիւններուն մէջը կը ձգէ զիրենք . նաև կըսէր որ ան շատ կը բաղձայ դպրատուն խրկել զիրենք , ու տալ իրենց բոլոր ան բաները , որոնք որ կրնային երջանիկ ընել զիրենք . նաև կը խրատէր անանք , որ հնազանդ ըլլան հօրերնուն , ու շնորհակալութիւն ցուցունեն անոր բոլոր ըրած երախտեացը համար : Մ՝եծ ուրախութիւն էր իր սրտին , երբոր կը տեսնար թէ ուրիշ զաւակները կարօտ էին կրթութեան , որովհետև մի և նոյն բանը քանի մը անգամ ըսելով հազիւ թէ կը սորվէին . սակայն Մ՝արիամ շատ սարքեր էր անոնցմէ . ինչու որ կրթութիւնը մեկ զամի մը պէս իրեն ապահով տեղ մը հաստատուած էր իր վրայ , ու նաև անանկ բաւականանար բնաւորութիւն մը ունէր , որ երբոր նոր մուճակ մը կամ նոր հանդերձ մը ունենար , ուրախութեամբ մը կը պահէր ու կըսէր , թէ ես աղէկ հոգ պիտի տանիմ ասոնց վրայ , որ ժամանակ մը հայրըս ծախք չընէ ինծի համար :

Մ՝արիամ երբոր կը տեսնար թէ հայրը մտատանջութիւն մը ունէր , կամ մայրը ըսեր՝ թէ հայրդ հոգնած է , շատ անգամ

կառանձնանար ու աղօթք կընէր անոր համար. ու գաղտնի կըլլուէր ըսածը՝ որ կըսէր. Ո՛վ Տէր, օրհնէ իմ սիրելի հայրս, ու մխիթարէ անիկա. և խորհել տուր անոր իր երկնաւոր տանը վրայ, ու յիշել տուր իրեն, որ երբ երկինքը երթայ, ալ մէյմըն ալ չի պիտի կրնայ հոգ տանիլ իր մեծ ընտանեացը համար:

Մարիամ միօրինակ հնազանդ էր՝ իր մօրը տըւած մաքրութեան ու բոլոր կարգադրութեան հրահանգութիւններուն հետևելու, որ շատ զգուշութեամբ իր հանդերձները կըծալլէր, ու երբոր գիրք մը կամ խաղալիկ մը առնէր, անոնք գործածելէն ետև՝ իսկոյն տեղը կըդնէր անոնք. ու իր հիւանդութեանը մէջ՝ շատ նեղութիւն էր իրեն, երբոր բան մը տեսնար աղտոտ, կամ իր տեղը չի դրած:

Մայրը աղէկ հասկըցաւ որ Մարիամ թէև որչափ պզտիկ ալ էր նէ՝ մէկ գլխաւոր ձեռնտու մըն էր իրեն, իր հրամանը ու ամէն կարգադրութիւնները առաջ տանելու իր ընտանեացը մէջ. ու նաև առաւել օգտակար էր ան, ու յատկապէս ջանք կընէր հոգևոր բաներու մէջ, որ անոնց աղտոտութիւնը՝ իր մօտը եղողներուն մըտացը մէջը հաստատուի:

ԳԼ. Գ.։

Գարունին սկիզբը՝ 1830 ին, Մարիամ կրկին մէկ երկան ու փշտացուցիչ հիւանդութիւն մըն ալ ստացաւ, որն որ ողնայարին ոսկորին վրայ էր։ Կիրակի առտու մը որ իբր իր նեղութեան ժամանակն էր, երբոր քունէն արթընցաւ, ու ինտոր որ սովորաբար կընէր՝ իր քուրերուն յիշել տըւաւ որ՝ օրը կիրակի է, ու հոգեշահ խօսքեր ըրաւ անոնց հետ, ու աղօթք ըրաւ հետերնին. տղաքը երբոր մօրերնուն սենեակը գացին, ան հասկըցաւ որ մէկ բան մը պատահած պիտի ըլլայ իրենց. ու երբոր տեսաւ որ Մարիամ ալ կուլար, հարցուց իրեն՝ թէ ինչ կայ արդեօք. Մարիամ պատասխանեց՝ թէ ես չեմ կրնար ըսեր մայրս, Աստուած թող ըսէ քեզի. ես իրեն ըսած եմ. իր քոյրերուն սիրտը էվելօք բորբոքված ըլլալուն համար՝ մայրը կրկին հարցուց իրեն. ու ըսաւ՝ թէ Մարի՛ամ սիրելիս, ըսէ ինծի թէ ինչ է պատճառը. անատենը Մարիամ պատասխանեց, թէ ո՛չ մա՛յր, ես ալ ապրիլ չեմ ուզեր աս չար աշխարհիս մէջ. ես կուզեմ երկինքը երթալ, ու հոն ըլլալ, ուր տեղ որ Աստուած է. երբոր վեր կընայիմ դէպի երկինքը, ու կըխորհիմ որ Աստուած

հոն է , սուրբ հրեշտակները հոն են , ու օրհնեալ Փրկիչը հոն է , ես չեմ կրնար ապրիլ աս աշխարհիս մէջ , ու մէկ մեղաւոր մը ըլլար . մայրը ըսաւ . սիրելի Մարիամս , Աստուած ըսաւ աս աշխարհքը մէկ գեղեցիկ դիրքով մը , ու ամէն բան գեղեցիկ ու հաճելի մեզի . ես գիտեմ անիկա ըսաւ Մարիամ , բայց ես կուզեմ ըլլալ հոն , ուր տեղ որ Աստուած է :

Իր հիւանդութիւնը թէպէտ օր քան օրէ շատցաւ , սակայն որչափ որ կրնար դիմանալ նէ՝ կուզէր որ զինքը վար տանէին , որ կարող ըլլար ներկայ գտնըվիլ ընտանեաց աղօթքին ժամանակը . ու նաեւ կուզէր որ ծունր դնէր աղօթք ըրած ժամանակը . մինչեւ անգամ ուրիշները կըխորհէին՝ թէ կարողութիւն չունի ընելու անիկա :

Առտու մը՝ երբոր կարող չէր ինքնին ելլալ նստելու , մայրը քովը կանչեց , ու ըսաւ անոր . ես հիմայ անանկ կըզգամ , որ իբր թէ Աստուած նոր սիրտ մը տըւաւ ինծի . մայրը հարցուց թէ ինչ բան է , որ ատանկ խորհել կուտայ քեզի , ինքը ըսաւ՝ թէ որովհետեւ Աստուծմէ 'ի զատ մէկը չէ կրնար մեր մտքին մէջէն մեղանչական խորհուրդները հանէր , ու բարի խորհուրդներ դնէր մեր մտացը մէջ . մայրը նորէն ըսաւ , թէ ինչպէս կըզգաս , որ կըխորհիս՝ թէ մէկ նոր սիրտ մը ունեցած ես . Մարիամ ըսաւ . շատ ուրախութիւն

կ'ըլլամ , կըսիրեմ աղօթք ընել . ու երբոր աղօթքի կըսկսիմ , կուզեմ որ բոլոր ժամանակը աղօթք ընեմ . Հիմայ շատ դիւրին է ինծի աղօթք ընել . ես Հիմայ շատ երջանիկ եմ :

Մարիամ կուզէր որ ամէն օր մայրը Աստուածաշունչէն գլուխ մը կարդայ իրեն , ու աղօթք ընէ Հետը . այս գործը՝ իր ամէնէն քաղցրալի բանն էր , ու ինչեւիցէ պատճառ որ պատահէր , բնաւ չէր ուզեր արգելուիլ այս Հոգեւոր պաշտօնէն : Անգամ մը երբոր խնդրեց մօրմէն որ կարդայ իրեն , ու մայրն ալ ան միջոցին գործով զբաղած էր , ինքը ըսաւ մօրը . մա՛յր , երբոր իմ երկնաւոր տունս երթամ , Հոն աղօթքի Համար պատրաստելիք չունիմ , չէ . անուշիկ Մարիամս ըսաւ մայրը . ու այս ըսելով , սկըսեց այս երգը երգել :

Ո՛չ դատարկ խօսքեր պիտի խօսինք մենք
Ո՛չ ալ անօգուտ ականջնիս դնենք
Անհուն շնորհքը ըլլայ մեր երգը
Եւ Աստուած պիտի Հաճի լսել :

Այո մայր ըսաւ Մարիամ . ես կըփափաքիմ Հոն ըլլալ . որ անդադար կրնանք օրՀնել Աստուած , բոլոր ժամանակը . ու օրՀնեալ Փրկիչն ալ պիտի Հաճի մեր երգը լսելու . աՀա այս խորՀուրդն է , որ երջանկութիւն կըզգացունէ ինծի :

Երբոր շատ նեղութեան մէջ էր , երբեմն կըսէր թէ , ես կուզեմ համբերող ըլլալ , ու սիրով տանիլ իմ տառապանքներուս ․ օրհնեալ Փրկիչը ինծմէ էվելի նեղութիւն քաշեց , ուրիշ անգամ մըն ալ ըսաւ ․ ո՛հ մայր , ինծի համար ունեցած հոգդ Աստուծոյ յանձնէ ․ ինչու որ ան է որ պիտի մեղմացունէ իմ ցաւս ․ ու թէ որ չի մեղմացունէ ալ նէ , ես պիտի ջանամ յօժարութեամբ տանիլ անոր ։

Իրիկուն մը երբոր շատ հիւանդ էր , ու մէկ նեղութեան վիճակի մը մէջ՝ երկար ժամանակ պառկած էր , ու մայրն ալ կեցած զինքը կըդիտէր , Մարիամ իսկոյն ելաւ՝ ըսելով ։

Օրհնեցէք անիկա , սիրելի մայր , օրհնեցէք անիկա ․ անատենը մայրը աս երգը երգեց ։

—

Օրհնեցէք զԱստուած ամէ՛ն արարածք
Ո՛ Տուիչն ամէն օրհնութեանց՝ բարեաց
Օրհնեցէք ո՛վ դուք զօրքըդ երկնային
զՀայր և զՈրդի. և զՍուրբ Հոգին ։

Ա՛հ , շատ անուշ է ըսաւ Մարիամ , կըրկին երգէ անիկա սիրելի մա՛յրս ։

Կիրակի օր մը՝ երբոր իր քոյրերը եկեղեցիէն դարձեր էին , Մարիամ ըսաւ անոնց ․ մի՛ կարծէք թէ եկեղեցի , ու կիրակի աւուր դպրատուն երթալը՝ ու նաև ուրիշ

բան մը չընելը՝ կիրակի օրը սուրբ պահել է. Ձեզի պէտք է որ լսածնուդ վրայօք խօսիք, սուրբ գիրք կարդաք, ու աղօթք ընէք. ու ան է օրը սուրբ պահելը. կուզեմ որ իմ Աստուածաշունչս առնէք, ու առանձին մէկալ սենեակը երթաք, ու գլուխ մը կարդաք, ու ծունր դնէք Աստուծոյ առջին ու աղօթք ընէք իրեն. կուզեմ գիտնալ ձեր ասանկ ընելը. ու թէ որ ընելու ըլլաք նէ, Աստուած պիտի լսէ ձեր աղօթքին. կարելի է որ պիտի ըսէք, թէ ի՞նչ գիտես որ Աստուած պիտի լսէ մեր աղօթքին. ես գիտեմ որ պիտի լսէ ան, որովհետեւ ինքը նոր սիրտ մը տուաւ ինծի. ատոր համար գիտեմ որ, թէ որ իրեն աղօթելու ըլլաք, ան պիտի լսէ ձեզի: Իր խօսակցութիւնը անանկ ջերմեռանդ ու ազդու եղաւ, որ քոյրերը լացին, ու իրեն Աստուածաշունչը առին, ու իր ըսածին պէս ըրին:

Ուրիշ կիրակի օր մը կէս օրէն ետեւ ըսաւ մայր, գրեթէ կիրակին անցաւ. ու մենք դեռ †ժողով մը չունեցանք. կրնա՞նք մի ժողով մը ունենար հիմայ. անատենը մայրը կարդաց Յօհաննու տասնըչորսերորդ գլուխը, որ անոր կարդացվելը շատ կըսի-

---

† Ժողով բառը աս գրքին մէջ աղօթարանի՝ աղօթքի ժողովելու նշանակէ:

ըէր Ս՝արխամ լսելու . երբոր երկրորդ ու երրորդ տուները կըկարգացվէր , որ կըսէր , թէ՝ "Իմ հօրս տունը շատ բնակարաններ կան . հապա թէ չէ ես ձեզի կըսէի , որ կերթամ ու ձեզի տեղ պատրաստեմ . և թէ որ երթամ՝ ու ձեզի տեղ պատրաստեմ , նորէն կուգամ , և ձեզ քովս կառնեմ . որ ես ուր եմ նէ , դուք ալ հոն ըլլաք" : Աս միջոցին Ս՝արխամ ըսաւ . ես գիտեմ՝ ինչ ըսել է ան . օրհնեալ Փրկիչը երկինքը բնակարաններ պատրաստեր է , բոլոր զինքը սիրողներուն համար . անանկ տեղ մըն է ան , ուր տեղ որ իրեն հետ կըննանք ըլլար երկինքին մէջ : Ու երբոր կըսէ՝ թէ Փրկիչը պիտի գայ , ըսել չէ թէ դատաստանի օրվան գալն է ան , հապա երբոր մեռնինք , Փրկիչը պիտի գայ մեզի համար , որ մենք ալ իր եղած տեղը ըլլանք . ո՜հ , ինտոր երջանիկ կըլնէ ես աս խորհուրդը՝ երբոր կըխորհիմ , թէ մենք պիտի ըլլանք հոն , ուր տեղ որ ինքը է . ու կուզեմ որ խեղճ մեղաւորները գիտնան թէ , թէ որ ըղջան , ու աղօթք ընեն , անոնք ալ կընան ըլլար հոն , ուր տեղ որ Փրկիչը է : Ինքը այնչափ տկար էր , որ կարող չեղաւ ելլալ նստելու , հապա պառկած տեղը ձեռքերը ժողվեց , ու աղօթք ըրաւ իրեն , իր ընտանեացը , ու ան կողմին քարոզիչին համար : Նաև ընկերներուն համար աղօթեց , որ Ա՝ստուած շնորհք մը

հաստատէ անոնց սրտին մէջ, որ անոնք կիրակի օրը սուրբ պահեն. ու դարձեալ ըսաւ. ո՛հ, բոլոր ծնողքները սորվեցունէին իրենց զաւակներուն կիրակի օրը սուրբ պահելը ։

Մ՝արիամ շատ սէր ունէր զինքը խրատող քարոզիչին վրայ, որուն որ հովուական կառավարութեանը տակն էր իրենց ընտանիքը. նաև նոյն քարոզիչն ալ մարդասիրաբար կըխնամէր զինքը, ու շատ անգամ տեսութեան կերթար իրեն. ու թէ որ իր գալուն միջոցը քիչ մը երկըննալու ըլլար, իսկոյն կուզէր որ մարդ խրկըվի տունէն, ինչու որ շատ կըսիրէր լսելու անոր հոգեշահ խրատները, ու աղօթքը ։ Մ՝արիամ շատ անգամ կըսէր՝ թէ շատ կըսիրեմ իմ հոգևոր խրատիչս, ու շատ ալ ուրախ կըլլամ երբոր տեսութեան կուգայ ինծի. գիտեմ որ ինքը շատ մարդասէր է, որ այնչափ հեռու տեղէն կուգայ ինծի պէս պզտիկ աղջիկ մը տեսնալու. երբեմն կըպատահէր որ ինքը շատ տկար կըլլար, ու չէր կրնար խօսելու անոր հետ. ան ատենն ալ միօրինակ անոր երեսը նայելով, իր սրտին հաճութեամբը մտիկ կընէր իր ըսածներուն, ինչ աղէկ պիտի ըլլար իրենց վախճանը, թէ որ ամէն տղայ ասանկ յարգէին հոգևոր պաշտօնը ։

ԳԼ. Գ:

Օր մը Մարիամին եղբայրը իրեն համար խաղալիկներ ծախու առաւ, կարծելով թէ իրեն հաճելի պիտի ըլլան անոնք. ուստի տարաւ անոնք իր աչքին շարեց, Մարիամ թէպէտ շնորհակալ եղաւ իր եղբօրը, սակայն մայրը հասկցաւ որ, եղբօրը յուսացածին չափ հաճելի չեղաւ իրեն անոնք. եղբայրը սենեակէն դուրս ելլալէն ետև, Մարիամ ըսաւ մօրը. մայր, ես չեմ ուզեր եղբօրս ըսել, ինչու որ ան կը խորհի թէ անոնք հաճելի պիտի ըլլային ինծի. սակայն ատանկ բաները առջի պէս հաճելի չեն ըլլար հիմայ ինծի. անոնք երջանիկ չեն կրնար ընել զիս. ես առաւել նախապատիւ կընտրեմ պահել ստակը, ու անով բարերարութիւն ընել ուրիշներուն:

Մարիամին ընկերները ու բարեկամները շատ ընծաներ կը խրկէին իրեն, ու ինքը շատ անգամ աղօթք կընէր անոնց համար, որոնք որ կը յիշէին զինքը. տարի մը մէկէ մը ընծայ մը եկաւ իրեն. ինքը ինտար որ շատ անգամ կընէր, իսկոյն հարցուց թէ, ան խրկողը բարեպաշտ է մի արդեօք. մայրը ըսաւ թէ, չեմ կարծեր որ բարեպաշտ ըլլայ. Մարիամ նորէն ըսաւ թէ, թէ որ

չես կրնար խոստանալ ինծի անոր բարե-
պաշտութիւնը , ուրեմն սիրելի մայրս ինծի
պէտք է որ աղօթք ընեմ անոր համար .
կըկամիս իս վեր առնէր , ու դուռը գոցեր .
անատենը աղօթք ըրաւ անոր համար , որ
Աստուած օրհնէ անիկա , ու շնորհք մը
հաստատէ անոր սրտին մէջ , որ ան իր Տէր
Աստուածը սիրէ , ու զղջայ իր մեղքերուն
համար . որ կարող ըլլայ երկինքը երթա-
լու . Նոյն անձին համար ուրիշ շատ անգամ
ալ աղօթեց , ու անգամ մըն ալ ըսաւ , ես
կուզէի իրեն հետ խօսիլ , ու իր հետը
աղօթք ընել . ես չեմ կարծեր թէ պիտի
վախնամ կամ ամըչնամ հիմայ , ինչու որ
աս երգը կըսէ :

Յիսուսը միայն յոյս ինձ բռներ եմ
Անկէց ամըչնամ և ըլլամ վախկոտ
Չէ . հապա երբոր զինքը չի պատուեմ
Անիկա ըլլայ ինծի մեծ ամօթ :

Մարիամ շատ փափաք ունէր ուրիշնե-
րուն հոգիներուն փրկութեանը համար ,
ուստի ընտանեաց մէջ եղող ամէն մէկուն
կաղաչէր որ , տէրը փնտըռեն . ու աս օգ-
տակար գործէն բնաւ ետ չի կեցաւ , այլ
մանաւանդ առաջ գնաց անոր մէջ , երբոր
սկըսեց քիչ մը ըռընտանալ իր հիւանդու-
թիւնէն :

Աեսարոս անուն սև մօրթ մը կար , որն

որ ծեր ու աղքատ մարդ մըն էր, ու աղատաւորութեան պատճառաւ երբեմն իրենց տունը կուգար . Մարիամ քանի որ պատուհանէն կըտեսնար աս խեղճ մարդը, իրեն փափաք մը կուգար անոր հետ երկինքին վրայօք խօսելու . ինչու որ իրեն անանկ կըթուէր թէ, կարելի է որ մեռնելու համար պատրաստըված չէ ան . օր մը որ կառքով պըտըտելու գացեր էին, ճամբան տեսաւ անիկա, ու նոյն գիշերը մօրը ըսաւ . մայր, Կեսարոսին տունէն մարդ կըխրկես, որ հոս գայ . ինչու որ Աստուած քանի մը բան դրաւ միտքիս մէջ, անոնք պիտի խօսիմ իրեն . մայրը առաջին անգամին կարծեց, թէ երազ տեսաւ, ու իրեն հարցուց՝ թէ ինչու հիմայ Կեսարոսին վրայ կըխորհիսկոր . Մարիամ ըսաւ, կառքով գացած ժամանակս, ճամբան տեսայ անիկա : Ուրիշ անգամ մըն ալ երբոր տեսաւ անիկա, ըսաւ մօրը . մայր . ահա Կեսարոսը հոս է, ներս կանչէ անիկա, պիտի խօսիմ անոր հետ . մայրը ներս կանչեց անիկա, ու չգիտէր թէ իր զաւակը ինչ պիտի խօսի անոր հետ . երբոր Կեսարոս սենեակէն ներս մտաւ, Մարիամ հեզութեամբ մը ըսաւ իրեն, Աստուած կըսիրես մի . իրեն աղօթք կընես մի . ծեր մարդը ապուշ մնաց, ու չի գիտցաւ թէ ինչ պատասխան տայ . Մարիամ շարունակեց իր խօսքը ըսելով, թէ որ ասանկ չես ըներ, պէտք է որ շատ

աղօթք ընես, որ Աստուած գիտցունէ քեզի, թէ արդեօք դուն քրիստոնեա՞յ ես, թէ չէ: Նորէն հարցուց, Աստուածաշունչ կըկարդա՞ս մի. կըկարդամ ըսաւ Կեսարոս. Մարիամ հարցուց, քեզի համար Աստուածաշունչ մը ունի՞ս մի. այո՛, ունիմ ըսաւ Կեսարոս. Մարիամ ըսաւ, թէ որ չունիս նէ, ես իմս կուտամ քեզի. դուն գիտե՞ս որ մենք ամէնքս ալ պիտի հիւընդնանք, ու մեռնինք, ու գերեզմանը պիտի դրվինք. բայց Աստուած նորէն պիտի յարուցանէ աս մարմինները. ծերունին լսելով աս խօսքերը, մէկ հառաչանքով մը ըսաւ. ով զարմանալի. ու իր թառամեալ երեսէն արձունքները թափեցան:

Մարիամ շարունակեց ըսելով. դուն պիտի հիւընդնաս, ու շատ չարչարանք քաշես, ու չի պիտի գիտնաս, թէ ինչու այսչափ կըչարչարվիս հոս. բայց երկնաւոր աշխարհքին մէջ Աստուած պիտի գիտցունէ քեզի. կըսեմ ինծի, թէ պիտի սիրես Աստուած, ու պիտի աշխատիս ծառայել անոր. այո՛, ըսաւ Կեսարոս. պիտի ջանամ ծառայել անոր. Մարիամ ուզեց որ քիչ մըն ալ կենայ Կեսարոս, որ մէյմըն ալ խօսի հետը, ուստի նորէն ըսաւ, Աստուած մէկ փառաւոր ու երջանիկ աշխարհք մը ըրաւ, ու հոն բնակարաններ պատրաստեց. ու ո՛վ որ զինքը կըսիրէ հոս աս կեանքիս մէջ, հոն պիտի ընդունի անոնք, երբոր

մեռնելու ըլլան . ո՛չ , Աստուած հոն է , ու օրհնեալ Փրկիչը հոն է . ու նաև մէկ պզտիկ քոյր մը ունիմ ես հոն . ես կուզեմ որ դուն մէկ բարեպաշտ քրիստոնեայ մը ըլլաս , որ երբոր մեռնելու ըլլաս , Աստուած ընդունի քեզ ան փառաւորեալ կեանքին մէջ , ու հոն զինքը փառաբանես ինծի հետ : Խեղճ ծերունին նորէն սկսեց արտասուք թափել , ու ետ դարձաւ ըսելով , մնաս բարով Մարիամ , դուն կուզես որ քիչ մալ կենամ հոս , սակայն ուրիշ ժամանակ ալ կրնանք խօսիլ : Ծերունին դուրս ելլալէն ետև , Մարիամ աղօթք ըրաւ անոր համար :

Հետևեալ առտուն Մարիամ ըսաւ իր մօրը , ես բոլորովին չի լմընցուցի , ինչ որ Աստուած ուզեց որ զուրցեմ խեղճ Կեսարոսին . ես կուզեմ որ նորէն մարդ խրկես ետևէն որ գայ , ու աղօթք ընեմ իրեն հետ . վասն զի , թէ որ իմ աղօթք ընելս լսէ ան , գուցէ աղօթքի մը շնորհք պիտի հաստատէ Աստուած անոր սրտին մէջ :

Մարիամ այնչափ փափաք ցուցուց Կեսարոսին հետ խօսելու , որ մայրը մարդ խրկեց որ նորէն բերել տայ անիկա . սակայն յատուկ ժամանակ մը չորոշեց՝ ան ատենը գալու համար , մէյմըն ալ լսեցին որ խեղճ ծերունին մեռեր է . որ Մարիամին հետ խօսելէն քանի մը օր ետև՝ մէկ թեթև հիւանդութենէ մը մեռած էր :

Քանի մը օրէն ետեւ մայրը տեղ գնաց մէկ հարկաւոր գործի մը համար. ու երբոր տուն դարձաւ՝ իսկոյն սպասաւորին հարցուց, թէ Մարիամ ինտոր էր. սպասաւորը ըսաւ թէ շատ աղէկ էր. ինքը լաւ էր, որ, իր հոն չեղած ժամանակը՝ տանը առջին երգէան կերգէին. ուստի սպասաւորին նորէն հարցուց թէ, արդեօք Մարիամ հաճեցաւ մի. սպասաւորը պատասխանեց թէ, կերեւար թէ շատ հոգը չեղաւ անոր վրայօք. երբոր Մարիամ մօրը հետ մինակ էր, անոր ըսաւ թէ, մայր, որչափ վշտացայ երբոր տեսայ թէ, մէկ խեղճ մարդմը երգելով կերգէր, ու շատ մարդիկ ու տղաքներ ալ բոլորտիքը կայնած էին, ու ան պզտիկ սեւ տղաքները կերեւային, թէ շատ խեղճ ու աղտոտ էին. Մարիամին սիրտը այնչափ եռանդոտ էր, ու այնչափ ալ ուրիշներուն աղէկութիւնը կուզէր, որ իր տղայութեանը՝ աս կերպովը խորհեցաւ, ու ըսաւ թէ՝ ես կըվախնամ որ անոնց վրայ մէկը չի գայ, որ հոգ տանի իրենց համար, ու խօսի իրենց՝ Աստուծոյ վրայօք, ու աղէկ ըլլալու վրայօք. ես անոնց համար աղօթք պիտի ընէի, սակայն մէկը եկաւ, ու չի կրցի աղօթք ընելու. հիմայ կրնաս աղօթք ընել անոնց համար առջինկս, ըսաւ մայրը. անատենը ծունր դրաւ Մարիամ, ու ջերմեռանդ սրտով աղօթք ըրաւ ան մարդուն, ու անոր քովը կեցող մարդոց,

ու այն խեղճ տղոցը համար, որ անանկ երևաց՝ թէ իր սիրտը լեցուած էր կարեկցութեամբ:

Մէկ միջոցով մը Մարիամ քիչ մը ըոընտեցաւ իր հիւանդութենէն, ու կարող եղաւ տանը վարի դստիկոնը երթալու. իր ընկերներէն քանի մը տղաք եկան իրեն տեսութեան. ու վերջը տղաքը սկսեցին խաղալ, Մարիամ որ կարողութիւն չունէր անոնց հետ խաղալու, սակայն անոնց խաղալը տեսնալովը զուարճացաւ. այն միջոցին մէկ կամ երկու անգամ սաստիկ խնդաց մայրը գիտնալով որ դեռ տկար է, վախցաւ թէ կըվնասէ իրեն այնչափ խնդալը. ուստի քաղցրութեամբ մը զգուշացուց զինքը, որ շատ չի խնդայ. ընկերները երթալէն ետև՝ Մարիամ մօրը քովը գնաց, ու իրեն հարցուց, թէ արդեօք մե՞ղք է մի խնդալը ու խաղալը. մայրը ըսաւ թէ՝ մեղք չէ, ու շատ ուրախ եմ ըսաւ տեսնալով քեզ քու բարեկամ ընկերներուդ հետ այդչափ հաճութեամբ ուրախանալդ. ու այն խնդալուդ վրայօք ալ որ ըսի նէ, միայն քու տկարութեանդ համար էր, որ վախցայ թէ չըլլայ որ վնասէ քեզի: Մարիամին աչքերը արձունքով լեցուեցան, ու սկսեց արտասուք թափելով ըսել. ո՜հ. մայր, կըվախնամ թէ նորէն մեղաւոր կըլլամկոր:

Մարիամին իր ծնողացը ունեցած հնա-

ղանդուլթիւնը արդէն յիշած ենք. Նաև անիկա շատ ջանք ունէր բոլոր մօրը ըրած կարգադրութեանցը հաճելու, մանաւանդ երբոր իր կամքին հակառակ բան մը ըլլար. անգամ մը իր ծանօթ խաթունններուն մէ-կուն Մ՝արիամ խօսք տուեր էր՝ ու օր մը որոշեր էր, որ նոյն օրը իրեն տեսութեան երթայ. բայց երբոր ժամանակը եկաւ՝ արգելք մը եղաւ, ու յարմար չեղաւ որ երթայ. Մ՝արիամ շատ ուզեց որ երթայ. երբոր մայրը ըսաւ թէ հիմայ չերթըլիր, ինքը շատ տրտմեցաւ իր յոյսէն զրկուելուն համար, բայց մէկ զուարթ դէմքով մը սկսեց տրտմասուել ու ըսաւ. իմ լալս մեղք չէ. անո՛նկ չէ սիրելի մայրս, որովհետև արցունքներս ակամայ կուգան։

Երբոր Մ՝արիամ քիչ մը ըռընտցած էր, իրենց բարեկամներուն մէկուն պզտիկ տղան, որն որ շատ կըսիրէր Մ՝ա-րիամ, շատ սաստիկ հիւանդ էր. մայրը շատ անգամ տեսնալու կերթար անիկա, ու երբոր տուն կըդառնար, Մ՝արիամ յաակապէս կըհարցունէր անոր վրայօք. ուստի մայրը իրիկուն մը ըսաւ անոր հա-մար, թէ կերևայ թէ պիտի մեռնի ան, ու կարելի է որ աս գիշերը գլուխ չի հա-նէր, ինչու որ շատ հիւանդ է. աս միջոցին Մ՝արիամ թէպէտ անկողինին մէջն էր, տակայն լսեց մօրը ըսածները, ուստի իսկոյն ուզեց որ անկողինէն վար առնեն զինքը,

ինչու որ անատենը շատ տկար էր , և ուրիշին ձեռնտուութեանը կարօտ էր · բայց երբոր գետնին վրայ նստեցուցին , ինքը ծունր դրաւ ըսելով , կուզեմ աղօթք ընել իմ բարեկամիս , ու անոր մօրը համար , ու ասանկ աղօթեց · Ով Աստուած , օրհնէ աս սիրելի մանուկը , որ շատ չի չարչարվի · հապա շուտով երկինքը տա՛ր անիկա · օրհնէ Տէր անոր մայրը , որ շատ չի տրտմի , ինչու որ դուն պիտի ընդունիս անոր զաւակը երկինքը · օրհնէ Տէր անոր հայրը , որ հիմայ հեռու գացած է · որ շատ չի վշտանայ , հապա յիշէ որ դուն պիտի ընդունիս անիկա շուտով իր երկնաւոր տունը ։

Երբոր Մ՝արիամ ըռընտանալու վրայ էր , յոյս ունէր որ երբեմն դուրս պիտի ելլայ , ու իր հասակակից ընկերներուն հետ տեսութիւն ընէ · սակայն քիչ մը ժամանակէն ետև հասկըցաւ որ , ամէն հեշտալի բաներուն հետ մեղքը խառնըված է · ուստի շատ անգամ տրտմեցաւ՝ իր յոյսէն զըրկըվելուն համար ։ Իր հիւանդութեանը մէջ կերևար թէ իր միտքը փոփոխութիւն մը ունեցաւ , ու միշտ միաբանած էր իր մօրը հետ կարդալու , ու աղօթք ընելու · և նաև ասանկ կերևար՝ թէ պատրաստ կեցած էր մէկ ասկէց աղէկ ուրիշ աշխարհքի մը համար · Սակայն քանի որ ողջ էր , միշտ տրտում էր ուրիշներուն սխալմունքները

տեսնալով . և թէ՝ քիչ մարդիկ կան որ այն տարիքային վրայ կուզէն խօսիլ, որն որ իրեն մեծ երջանկութիւն կըպատճառէր · երբեմն կըպատահէր որ, ուրիշներուն համար կըխօսէր, թէ անոնք բարեպաշտ մարդիկ են · խօսքը լմըննալէն ետև՝ ինքը կըսէր որ, չեն երևար թէ իրենց մտածմունքները երկնաւոր են · իր զգացումները թէպէտ պարզ էին, ինչոր որ մէկ պըզտիկ աղջկան մը արժան է, սակայն իր միտքը անանկ կատարելութիւն մը ունէր, որ իբր թէ չափահաս կատարեալ քրիստոնեայ մըն է · որ արդարև աս բանը մէկ զարմանալի բան մըն էր ։

Իր հիւանդութենէն առաջ՝ ինքը սովորութիւն մը ունէր որ առտու ու իրիկուն իր քուրերուն հետ կերգէր, ու աղօթք կընէր · և հիմայ ալ՝ որ քիչ մը ըռընտցած էր, երբոր կարողութիւն ունենար՝ կուզէր որ անոնց սենեակը երթար, ու աղօթք ընէր անոնց հետ · աս ընելէն մէկ կամ երկու օր ետքը մօրը եկաւ՝ ու ըսաւ, թէ աղէկ կըլլայ որ իմ Աստուածաշունչս, ու շարականս առնեմ, ու իմ սենեակիս մէջ մինակ աղօթք ընեմ ես ։ Անգամ մըն ալ լալով քրոջը ըսաւ թէ, դուն շատ արագ աղօթք կըսես, ու անանկ կարտաբերես որ, ես չեմ ուզեր այն կերպով լսել Աստուծոյ անունը · ու ես չեմ կարծեր թէ Աստուած պիտի լսէ տասանկ աղօթքի մը ։

Երբոր տղաքը շարական կըսէին, շատ ան-
գամ ինքը անոնց կըսէր որ, ո՛չ, ասանկ
երևելի խօսքերը արագ մի՛ արտաբերէք:
Որ ժամանակ որ Աստուծոյ վրայօք խօսելու
ըլլար, շատ յարգանօք կըխօսէր, ու եր-
բոր Փրկչին անունը յիշելու ըլլար ընդ-
հանրապէս օրհնեալ Փրկիչ կըսէր:

1830 ին՝ Յուլիս ամսուն մէջ Մարիամ
իր ծնողացը հետ պտըտելու գնաց, որ գա-
ցած տեղերնին քսան մղոնի չափ հեռու էր
քաղաքէն. դառնալու ատեննին անձրև ե-
կաւ. ու նաև ուրիշ քանի մը դիպուածներ
պատահելով, անհանգիստ եղան. Մարի-
ամ շատ հոգնեցաւ նոյն օրը, ու երբոր իր
սենեակին մէջ առանձնացաւ հանգստանա-
լու համար, մայրը ըսաւ. սիրելիս, կարծեմ
թէ աս գիշեր անկողինին մէջը աղօթք պի-
տի ընես. Մարիամ պատասխանեց թէ,
ես հիմայ պիտի ծունր դնէի աղօթք ընե-
լու, ու կուզեմ որ դուն ալ կենաս, ու
հետս աղօթք ընես. մայրը թէպէտ շատ
գործ ունէր տեսնալու նոյն միջոցին, սա-
կայն կեցաւ ու աղօթք ըրաւ անոր հետ,
ու լսելով իր զաւկին աղօթքը, որ շնորհա-
կալ եղաւ Աստուծոյ բարութիւններուն,
սիրտը հանգիստ եղաւ, ու հրապուրվեցաւ
երախտագէտ ըլլալ Աստուծոյ ողորմու-
թեանը՝ որ ըրած էր իր զաւկին, որն որ
դեռ վեց տարվան չէր կար: Նաև ան քա-
շած նեղութեանը համար տժգոհ ըլլալու

տեղը, շնորհակալ եղաւ Աստուծոյ, որ անանկ բարձր լեռներ, ու գեղեցիկ ծաղիկներ ստեղծեր է. և թէ՝ հովը շատ սաստիկ չի փչեց, ու չափազանց անձրև չեղաւ:

Մայրը սովորութիւն մը ունէր որ, երբոր տեղ մը երթալու ըլլար, որ մէկ կամ երկու ժամ պիտի ուշանար, զաւակներուն կըպատուիրէր՝ թէ որ իրեն հնազանդ ըլլան, ու ըսածին պէս կենան, դառնալու ատենը բոլոր իր տեսածին ու լսածին վրայօք պատմութիւն կընէ իրենց. աս կերպով ինքը գտաւ որ, իր մտացը առողջարար զբօսութիւն մը կըլլակոր տղոցը պատմելու պատճառաւ, անցած բաները միտքը պահելը, ու անոնց մէջէն օգտակար դաս մը կըհանէր տղոցը, ու նաև կարող կըլլար անոնք զուարճացունելու ու հրահանգելու:

Կանանց հետ մայրական ընկերութիւն մը ունէին, ուր երբեմն կըժողվըվէին իրենց առարկային վրայ խօսելու. երբոր ժողովքէն կըդառնար, կարելի եղած ժամանակը, զաւակներուն պատմութիւն կընէր անոր վրայով. աս ընելուն դիտաւորութիւնը ան էր որ որ իր ընտանիքը վարժէ. Մարիամ աս բանին մէջ շատ աղէկ յառաջացաւ, ինչոր որ յառաջադէմ էր ուրիշ ամէն բաներու մէջ ալ. քոյրերը վերջը հասկըցան որ, երբոր իրենք կըխաղային, Մարիամ իրենց կըսէր թէ, չի

մոռնանք , որ մեր սիրելի մայրը ժողովքի գնաց , ուր որ խաթունները կըժողվըվէին աղօթք ընելու իրենց զաւակներուն համար ։ Մայրը օր մը կէս օրէն ետև՝ երբոր մայրական ժողովքը գացեր էր . Մարիամ նստած տեղը գլուխը բարձին վրայ դրեր , ու կուլար · քրոջը մէկը կարծեց թէ հիւանդ է , ուստի հարցուց իրեն թէ , ինչու կուլաս · Մարիամ պատասխանեց թէ , ժողովքին վրայ կըխորհէիկոր , ուր որ մայրս գացեր է , ու մեզի համար աղօթք կընենկոր հոն · աս ըսելով , իր պզտիկ եղբայրը քովը կանչեց , ու հարցուց թէ , գիտես մայրս ուր գացեր է · ու ըսաւ · ես կուզեմ որ դուն մէկ բարի տղայ մը ըլլաս , որ երբոր մեծնալու ըլլաս նէ՝ քարոզիչ ըլլաս , ու հնդկաստան երթաս , ու հեթանոսներուն քարոզես · քանի մը րոպէ խօսեցաւ անոր հետ , ու վերջը քոյրերն ալ կանչեց , ու ուզեց որ ամէնքը մէկ տեղ աղօթք ընեն Աստուծոյ , որ օրհնէ զիրենք ։

Մայրը երբոր իր զաւակներուն աղօթք ընել կըսորվեցունէր , որչափ որ կարելի է կըջանար որ անոնց մտացը մէջ , ուղղութեան զգացում մը հաստատէ , ու նաև իրենց աղօթք ըսել կուտար , որ իրենց տղայական հասակնուն համեմատ իրենց փափաքը յայտնըվէին , ու երբոր անոնց ըսածներնուն մէջ անյարմար բան մը ըլլար , ինքը քաղցրութեամբ կուղղէր անոնք · ին-

քը կուզէր որ, ինչ որ կըխնդրէին նէ Աստուծմէ ճշմարտութեամբ խնդրեն. ու նաև կուզէր անոնց սորվեցունել, թէ ինչ որ կըխնդրեն իրենց երկնաւոր Հօրմէն, նոյն համարձակութեամբը խնդրեն իրմէն, ինտոր որ իրենց ծնողքէն կըխնդրեն. միայն թէ մեծաւ յարգանօք ու ակնարկութեամբ. աս ճամբով շուտով սորվեցան անոնք իրարու հետ առանձին աղօթք ընել առանց դժուարութեան:

Երբոր Մարիամ իբր չորս տարեկան էր, շատ փափաք ունէր դուրսի երկիրները գացող քարոզիչներուն վրայօք լսելու, ու կուզէր որ ուրիշ տղոց հետ միաբանին, ու բան տան ան մարդոցը համար, որոնք որ Աստուծոյ, ու ան երջանիկ կեանքին համար տեղեկութիւն չունին. ինքը սորված էր անոնց համար աղօթք ընելու, ու գթալու անոնց վրայ. ու երբոր իր միտքը հասու եղաւ՝ բարեպաշտ բաներու վրայ, առաւել վարժըրվեցաւ զգալ՝ հեթանոսներուն հոգիներուն փրկութեանը համար աշխատելու:

Իրենց ընտանեացը մէջ մէկ պզտիկ սընտուկ մը ունէին տղաքները, որուն մէջ որ իրենց ունեցած ստակին մէկ մասը կըձգէին. սակայն Մարիամ բաւական չէր սեպեր իր ձգած այնչափ ստակը: Իր մեռնելէն տարիի մը չափ առաջ Մարիամ սկսեց ջերմեռանդաբար հոգ տանիլ, հեթանոս-

ներուն առաւել օգուտ ընելու համար · ու երբոր քիչ մը կաղէկնար , շատ ճարպիկութեամբ ստակ կըժողվէր , ու իր քոյրերը կըյորդորէր որ անոնք ալ նոյն ջանքը ունենան ան բանին վրայ , որ իրենց ժողված ստակը շատցունեն · թէ որ իր ձեռքը ստակ անցնելու ըլլար , իսկոյն նոյն սնտուկին մէջ կըձգէր անիկա լռութեամբ :

Մարիամ օր մը տանը մէջէն ստակ գտաւ · ու մէկ զուարթութեամբ մը մօրը հարցուց , թէ աս ստակը ինծի ըլլա՞յ մի , որ ինչ որ ուզեմ նէ ընեմ , այո՛ , ըսաւ մայրը , խորհելով թէ վերջը իրեն ըսէ որ , իրեն վերաբերեալ բան մը ծախու առնէ · ուրիշ անգամ երբոր մայրը իրեն հարցուց , թէ ան ստակը ո՞ւր է , ինքը ըսաւ · առաքելական սնտուկին մէջը ձգեցի ես անիկա · վասն զի , աս դիտաւորութեամբ ուզեցի ես անիկա · մայրը ըսաւ , թէ ես ուզեցի որ քեզի նոր վառանոց մը , ու ուրիշ պէտք եղած բաներ ծախու առնես քեզի համար · Մարիամ ըսաւ · ես տակաւին կրնամ գործածեր իմին հին մառանոցս , ես կուզեմ անով Աստուածաշունչ ծախու առնել · հեթանոսներուն խեղճ տղոցը համար :

Մարիամ շատ կըցանկար որ , շատ քարոզիչներ երթան հեթանոսաց մէջ , անոնց սորվեցունելու համար · ինչու որ շատ կըվախնար թէ օրհնեալ Փրկիչին վրայօք չի լսած կըմեռնին · անգամ մը երբոր ինքը

Հիւանդ էր, մայրը ըսաւ որ, քաղաքիս մէջ երկու կամ իրեք քարոզիչ կան, որոնք Հնդկաստան կերթանկոր. ինքը մէկ զուարթ դէմքով մը ըսաւ, սիրելի մայրս, ինծի կը-թուի՝ թէ քիչ մը բան պիտի խրկես հիմայ ան խեղճ հեթանոս տղոցը. ես կրնամ տար իմ հանդերձներէս, ու քանի մըն ալ իմ գիրքերէս, ու կըյուսամ թէ օգտակար ըլլայ անոնց, նաև աղօթք պիտի ընեմ ա-նոնց համար քանի որ ողջ եմ:

Շատ անգամ մայրը կըլսէր Մարիա-մին աղօթքը, որ կըսէր՝ թէ հեթանոսները տուն ունենան, հանդերձ ունենան, բարի քահանայ ունենան, ու դպրատուն ունե-նան, ինտոր որ մենք ունինք. ու Աստուա-ծաշունչ ունենան. ու ասոնցմէ նաև միշտ կըսէր օրհնէ իմ պզտիկ եղբայրս, ու մէկ բարի քարոզիչ մը ըրէ անիկա:

1830. Օգոստոսի մէջ, երբոր ուրիշ քանի մը քարոզիչներ կերթայինկոր Հընդ-կաստան, Մարիամ այնչափ ուրախացաւ ու խօսեցաւ անոնց վրայօք, որ մայրը կառք մը բռնեց, ու նաւը տարաւ, որուն հետ որ քարոզիչները կերթային, որ անոնց նաւերը տեսնայ. Երբոր տուն դարձան, Մարիամ ըսաւ մօրը. կարծեմ թէ քարո-զիչները շատ ուրախ են հեթանոսաց մէջ երթալու, ու անոնց սորվեցունելու. շատ ուրախ եմ՝, որ այսչափ քարոզիչներ կեր-թանկոր. թէ որ Աստուած իմ կեանքս

շնորհելու ըլլայ, կըյուսամ թէ ես քարոզիչի մը կին պիտի ըլլամ. որովհետեւ ես շատ բան ունիմ մտքիս մէջ հեթանոսներուն ըսելու, օրհնեալ Փրկիչին վրայօք: Քանի մը օր անցնելէն ետեւ՝ բարեկամի մը տուն գնաց Մարիամ տեսութեան, ու նաեւ հոն ալ քիչ մը բան խօսեցաւ աս բանին վրայ. խաթունին մէկը ըսաւ որ, գիտե՞ս թէ քարոզիչները ո՛րչափ չարչարանք կըքաշեն հոն. ու աս ըսելով յատկապէս քարոզիչին մէկուն պատմութիւնը ըրաւ, որնոր շղթայով կապած բանտը դրեր էին, անողորմաբար. ո՛հ, ըսաւ Մարիամ, մայրս կարդաց ինծի անոր վրայօք, սակայն ան ատենը ատուել. երկինքին մօտ էր ան, քան թէ հոս ըլլալու ըլլար:

Մարիամ մեծ համարում ունէր Աւետարանին բոլոր պաշտօնեաններուն վրայ խորհելով՝ թէ անոնք շատ օգուտ կընենկոր իրենց պաշտօններուն մէջ. ու յատկապէս մէկու մը համար հարցուց՝ թէ ո՞ւր է անոր խանութը. երբոր լսեց՝ թէ խանութ չունէր ան, հապա բոլոր իր ժամանակը՝ եկեղեցիին պաշտօնին, ու ուրիշին աղէկութիւն ընելու համար կանցունէ, նմանապէս նաեւ բոլոր Քրիստոսի պաշտօնեաները՝ անանկ կանցունեն իրենց ժամանակնին, ինքը ուրախութեամբ մը ըսաւ, որչափ կուրախանամ, որ անոնք ուրիշ բան մը չունին ընելու, հապա միայն Աստ-

ուած պաշտել , ու մարդկանց աղէկութիւն ընելու համար աշխատիլ :

Որովհետեւ ինքը պզտիկ աղջիկ մը ըլլալով չէյտէր թէ Պրիատոսի պաշտօնեաները խանութ չեն ունենար :

ԳԼ. Ե :

1830 . ին Հոկտեմբերի մէջ՝ Մ՝արիամ յանկարծ աւրըվեցաւ . ինքը թէպէտ զօրութ կերեւար , սակայն օր ըստ օրէ տկարացաւ . ինքը թէպէտ կար կարելով , ու երբեմն ալ խաղալով ժամանակ կանցունէր . սակայն շուտով կը հոգնէր , ու ան կերպ բաներով բնաւ իր սիրտը հանգիստ չէր կրնար ըլլալ . օր մը կէս օրէն ետեւ երբոր տղաքը դպրատունէն տուն՝ եկեր էին , ու սենեակին մէջ կը խաղային , մայրը տեսաւ որ Մ՝արիամ կուլակոր , ուստի հարցուց իրեն՝ թէ ինչու համար կուլաս սիրելիս , Մ՝արիամ ըսաւ՝ թէ մէկ երեւելի բան մը եկաւ միտքս , ու անոր վրայ կուզէի քեզի հետ խօսիլ , սակայն տղաքը կը խաղան ու կը խնդանկոր , անոր համար չի կրցայ ըսելու . կրնա՞նք քեզի հետ ուրիշ սենեակ մը երթար . մայրը գիտէր որ Մ՝արիամ շատ տկար էր , ու սրտին մէջ նեղութիւն ունէր , ուստի ուրիշ առանձին

սենեակ մը տալու ։ Երբոր ան սենեակը գացին , Մ՝արիամ սկսեց նորէն լալ , ու ըսաւ . մայր , աս մէկ զուարթ հիւանդութիւն մը չէ , ինտոր որ մէկալը . ես հիմայ այնչափ ուրախութիւն չեմ զգար , որչափ որ ան ատենը կըզգայի . հիմայ ան ատեններն պէս առանձին չենք , ու այնչափ ալ չենք կարդարկոր , ու աղօթք ընէր . ես կուզեմ որ աս սենեակը գաս , ու աղօթք ընես ինծի հետ . այսօր այնչափ տկար եմ որ , երբոր աղօթք ընելու կըսկըսեմ , միտքես կելլակոր , աչքերս գոցեցի որ աղօթք ընեմ , սակայն տղոցը ձայնը բոլոր ըսելիքս մոռցուցին ։ Սիրելի Մ՝արիամս , ես կուզեմ որ աղօթք ընես , ըսաւ մայրը , սակայն կարծեմ թէ ծունր չես կրնար դներ , ինչու որ շատ տկար ես . Մ՝արիամ ըսաւ . մինակ կըզգամ՝ թէ պէտք է որ ծունր դնեմ .. ու երբոր ծունր կըդնէրկոր , գետնին վրայ ինկաւ , ուրովհետև շատ տկար էր ինքը . աս վերջինը եղաւ , որ Մ՝արիամ ծունր դնելով ջանաց աղօթք ընելու ։

Յայտնի կերևար որ , իր անդամներուն զօրութիւնը հետզհետէ կըտկարանարկոր , ու մինչև անգամ սկսեց քալած տեղը խընալ ։ Իրենց բարեկամները անանկ կըկարծէին՝ թէ Մ՝արիամ չի պիտի ըռըլնտնայ բնաւ . բայց քանի՛ որ ինքը կըտկարանար մարմնով , կերևար որ իր միտքը օր ըստ օրէ կընդարձակէր , ու յստակ կըլ-

լար , ու շուտով կըպատրաստըվէր երկին-
քին համար :

Մայրը աղէկ հասկըցաւ որ , Մարիա-
մին առանձին ըլլալը՝ շատ օգուտ էր իրեն ,
ինչու որ կարող կըլլար հանդարտ մտքով
երկինքին վրայ խորհելու , ուստի մէկ
կանոն մը դրաւ , որ ամէն օր՝ օրը անգամ
մը առանձին ըլլայ իրեն հետ . աս կարգը
շատ հաճելի եղաւ Մարիամին , ու իր
զգացումները միշտ կըգուրցէր իր մօրը՝ մէկ
ամբողջ համարձակութեամբ մը : Ու շատ
անգամ կըսէր , սիրելի մայր , առջի պէս
երջանկութիւն չեմ զգար . կըվախնամ թէ
մէկ նոր հոգի մը չունիմ ես . ու կարծեմ
թէ նորէն մեղաւոր կապրիմկոր . աղօթք
ըրէ ինծի համար , որ գիտնամ նոր սիրտ
ունենալս . ու երջանիկ ըլլալս :

Աս միջոցները շատ կըճընշէր ինքըզին-
քը , ու երբոր իր սրտին վրայօք կըխօսէր
արտասուք կըթափէր աչքէն , ու նաև շատ
կըվախնար՝ թէ գուցէ ինքը ճշմարիտ քը-
րիստոնեայ մը չէ : Երկու կամ իրեք շա-
բաթի չափ միտքը աս վիճակին մէջն էր ,
իրենց կողմի քարոզիչը կամ հոգևոր հովիւը
այցելութեան կերթար իրեն , ու կըխօսէր
իրեն հետ՝ Քրիստոսի չարչարանքներուն
վրայ , որ մարդիկներուն մեղացը համար
քաշեց անոնք , ու նաև կըմեկնէր իրեն , որ
Յիսուս Քրիստոս մեր Տէրը խաչին վրայ
զոհ եղաւ , մեզ Աստուծոյ հետ հաշտեցու-

նելու համար · Մ՝արիամ հիմայ առջինէն էվելի աղէկ հասկըցաւ որ, իր հոգին որչափ մեղաւոր ըլլայ, Յիսուս Փրկիչը պիտի քաւէ իր մեղքերը, ու փրկէ իր հոգին, թէ որ ճշմարիտ զղջում ընէ, ու հաւատքով իրեն ապաւինի · ուստի զինքը բոլորովին իր Փրկիչին ձեռքը յանձնեց, իր յոյսը անոր վրայ դնելով ։ Ան ատենը շատ հանդարտեցաւ իր միտքը, ու անկէց ետև բնաւ չի լուեցաւ որ բան մը խօսի մեռնելէն վախնալու վրայօք ։ Երբեմն կըսէր թէ, կարծեմ թէ ասկէց ետև բնաւ չի պիտի վախնամ թէ նոր սիրտ չունիմ ։

Նոյեմբերի մէջ, որ ան ատենը վեց տարվան ըլլալու մօտ էր, իր անդամներուն զօրութիւնը այնչափ տկարացաւ, որ ոչ կընար ինքնիրեն ոտքի վրայ կենալ, կամ նստիլ, ու ոչ ալ կերակուր ուտել · ինքը բնաւ չէր վշտանար իր չի կընալ քալելուն վրայ՝ բացի մէկ անգամէ մը · օր մը եղբայրներուն ու քոյրերուն հրաման տըրվեցաւ, որ իր սենեակը երթան · որովհետև նոյն օրը՝ շնորհակալութեան օր ըսված օրն էր, որ ամէնքը մէկտեղ աղօթք կընէին, երբոր տղաքը իր առջին կըխաղային, ու ինքը անոնց խաղալուն կընայէր՝ մայրը ըսաւ իրեն · տղոցը ձայնը քեզի նեղութիւն կուտա՞նկոր մի սիրելիս, ո՛հ, չէ մայր ըսաւ ինքը զուարճութեամբ մը · ես կուզեմ տեսնալ անոնց խաղալը, ու երբեմն

ալ կուզեմ որ կարող ըլլայի խաղալու անոնց հետ . աս հեզիկ պատասխանին անանկ ազդեց մօրը սրտին , որ 'ի գութ շարժեցաւ , սակայն բռնեց զինքը , ու ըսաւ . կըյուսամ թէ անոնց հետ չի խաղալդ քեզ ապերջանիկ չըներ . ու ինչ որ կըլլակոր քեզի , կըյուսամ որ կըխորհիս՝ թէ բոլորն ալ արդարութեամբ են . ո՛հ , այո ըսաւ սիրելի մայրս , ես ապերջանիկ չեմ , ու չեմ խորհիր թէ Աստուած խստութեամբ կըվարվըկոր իմ հետս . վասն զի ինքը գիտէ որ ես հիւանդ եմ , ու ան կընայ իմ ուրիշ տղոցը պէս ընել :

Մարիամ շատ ուրախ կըլլար երբոր մօրը բարեկամները , ու իրենց ընտանիքէն իր քովը կերթային տեսութեան . սակայն առաւել նախամեծար կընտրէր ժամանակին մեծ մասը մինակ իր մօրը հետ անցունել՝ մէկտեղ կարդալու , երգելու , ու աղօթք ընելու համար . աս ընթացքը բոլոր իր վիշտերը մեղմացուց , ու մխիթարեց զինքը բոլոր իր նեղութիւններուն մէջ , որ ժամանակ որ շատ սաստիկ էր :

Մարիամ շատ անգամ կըսէր թէ , օրհնեալ փրկիչը մօտ է ինծի , ու իս կըմխիթարէ . ու անգամ մըն ալ գիշեր մը երբոր շատ հիւանդ էր , ու մայրն ալ շատ հոգնած էր , իրեն հարցուց՝ թէ արդեօք երթամ , ու առանձին նստիմ մի , որ քիչ մը հոգնութիւն առնեմ , ո՛հ , այո՛ . մայր

ըսաւ ինքը՝ դուք ու հայրս ան ատենն ալ մօտ պիտի ըլլաք ինծի , բայց օրհնեալ փրկիչը ձեզմէ առաւել մօտ է ինծի :

Օր մը՝ որ սովորականէն էվելի քիչ մը աղէկ էր ուզեց որ իր քոյրերը իր սենեակը գան , ու երբ որ անոնք տեսաւ , շատ ուրախացաւ . քիչ մը ժամանակ անոնց հետ խօսելէն ետև՝ իրենց յիշեցուց որ , ինտոր որ շատ ատեն կընէր՝ շնորհակալ ըլլան ան իրենց առողջութեանը համար . ու նաև ըսաւ որ ինքը ամենևին չէ յուսար թէ պիտի ողջնայ . ասոնք ըսելէն ետև՝ ուզեց որ քիչ մըն ալ իր մօրը երթան , ու ըսաւ անոնց . ձեզի ըսելու բան մը ունիմ . ու կուզեմ որ յիշէք թէ ինչ կըսէ շարականը :

Յիշեցէք որ կայ ահագին դժոխք
Ու սաստիկ տանջանք յաւիտենական
Հոն մեղաւորներն են միշտ բնակող
Կրակին մէջը՝ կապի՝ մ թութեան :

Ես չեմ արտաբերեր ասոնք , որովհետև կըվախնամ հոն երթալէն . ես կըյուսամ որ ան երջանիկ աշխարհքը պիտի երթամ . բայց կուզեմ որ յիշէք թէ , թէ որ ճշմարտութեամբ չի զղջաք նէ ձեր մեղքերուն վրայ , հոն պիտի երթաք . ուստի ձեզի պէտք է որ ,

Սիրեցէք ուրեմն Յիսուս Փրկիչը
Ձեր բոլոր սրտովը և ծառայեցէք
Ձեր չարութիւնը ու ձեր մեղքերը
Ներելուն համար և աղօթեցէք ։

Ու թէ որ ասանկ չընէք, ամէնևին չիպիտի կրընաք ըլլալ երկինքը, ինտոր որ նոյն շարականը կըսէ.

Օդէն 'ի վեր երկինք մը կայ
Ուրախութեան ու սուրբ սիրոյ
Եւ երբ մեռնի մէկ սուրբ տղայ
Կերթայ վեր ան աշխարհն լուսոյ ։

Հիմայ խօսք տուէք ինծի, որ պիտի աշխատիք հոն տեղ ինծի հետ մեկտեղ ըլլալու ։

Մայրը տեսաւ որ շատ կըհոգնիկոր խօսելով, ըսաւ իրեն, սիրելի Մարիամս կըյուսամ որ քոյրերըդ միտքերնին պիտի պահեն ինչ որ ըսիր իրենց, ու յիշեն բոլոր քու իրենց համար ըրած աղօթքներդ. կարծեմ աղէկ է որ ալ չիխօսիս հիմայ, վասն զի շատ հոգնեցար. սիրելի մայրս ըսաւ Մարիամ, տակաւին չի լմընցուցի իմ գործքս. ինծի պէտք է որ աղօթք ընեմ անոնց համար, որ Աստուած շնորհք մը հաստատէ անոնց միտքերուն մէջը, որ կարող ըլլան յիշելու իմ իրենց ըսածներս, անատենը շատ ջերմեռանդութեամբ աղօթք ը-

րաւ անոնց համար , ու անանկ ջերմեռանդութիւն մը ունէր որ աղօթքին ժամանակը մէկ կամ՝ երկու անգամ ձեռքը վեր առաւ . աս վերջինն էր , որ ձեռքը ինքնին վեր առնելը տեսնըվեցաւ . ինչու որ գրեթէ բոլոր ջիղերուն զօրութիւնը գացած էր :

Կիրակի օրմը իրիկվան դէմ ըսաւ , գրեթէ կիրակին անցաւ . ու ինծի անանկ կըթըւի որ , իբր թէ այս օրը սուրբ չի պահվեցաւ : Բայց ես շատ չի պիտի մնամ հոս , ու երբոր իմ երկնաւոր տունս երթամ, բոլոր ժամանակը՝ կիրակի , այսինքն հանգստութեան սուրբ օր պիտի ըլլայ հոն . Նաև ուզեց որ բոլորը ժողվըվին աղօթք ընելու համար . ու քանիմը անգամ ալ ըսաւ. կուզեմ որ մեր եկեղեցիին քարոզիչը կանչէք հոս ; ու դըրացիններէն ալ՝ որ հոս գան , ու մէկ ժողովմը ունենանք հոս . ես շատ կըսիրեմ լսել անոնց երգելը ու աղօթելը :

Օրմը տեսաւ որ քրոջը մէկը ակամայ հնազանդեցաւ մօրը մէկ պատուիրանին , ուստի քովը կանչեց անիկա , ու ըսաւ անոր. մտիկ ըրէ թէ շարականը ինչ կըսէ .

Ան տղաքը որ՝ կըվախնան Տէրէն
Վարժապետներնուն խօսքը կըլսեն .
Ծնողաց խօսքն ալ պատուով կընդունին
Եւ ուրախութեամբ կըհնազանդին :

Ահա աս է որ քեզի ըսել կուզեմ ըսաւ, որ յօժարութեամբ հնազանդիս մօրդ պատուիրանին :

Իրենց դրացիններէն մէկ աղքատ կին մը կար որ հիւանդ էր, որուն վրայ շատ կը վշտանար Մարիամ ուստի օր մը մօրը ըսաւ թէ, ինծի կը թուի թէ, Աստուծոյ համար բան մը ըրած չունիմ ես. ուստի կուզեմ բան մը ընել: Հիմայ ես հիւանդ եմ, ու կարողութիւն չունիմ խեղճ մեղաւորներուն երթալ քեզի հետ, ու խօսիլ անոնց՝ երկինքին վրայօք. Աստուած գիտէ որ կարողութիւն չունիմ ես ասանկ ընելու. սակայն թէ որ հիմայ քիչ մը բան խըրկեմ աս աղքատ կնկանը, ու ըսեմ նաև քեզի ինչ որ պէտք է ըսել անոր, արդեօք նոյն բանը եղած չըլլա՞ր, աս ըսելով դէպի քրոջը դարձաւ, որն որ ինը տարեկան էր, ու ըսաւ անոր. մինակ աս բանին վրայ խորհէ, որ թէ որ ճշմարիտ քրիստոնեայ եղած ըլլայիր, ո՛րչափ օգուտ պիտի ընէիր ա՛րդեօք ան խեղճ մեղաւորներուն, խօսելով իրենց օրհնեալ Փրկիչին վրայ: Ու հիմայ ալ կրնայիր երթալ աս աղքատ կնկանը՝ զինքը տեսնալու, ու քիչ մըն ալ բան տանիլ իրեն. բայց ո՛հ որչափ կը վշտանամ երբոր կը խորհիմ թէ, դուն տակաւին ճշմարիտ քրիստոնեայ չես: Ահա՛ աս է որ Քրիստոս կուզէ մեզմէ, որ ընենք իրեն համար, ու խեղճ աղքատները տեսնալու երթանք, ու

մեր ունեցածին մէկ մասը անոնց տանք ։ Սիրելի մայրս , քիչ մը բան կը խրկե՞մ անխեղճ կնկանը , ու ըսես իրեն , որ ես խըրկեցի անոնք . ու ես կըսեմ քեզի ինչ որ պէտք է ըսել իրեն . ասոնք ըսելով՝ Նորէն քրօջը դարձաւ , ու ըսաւ . երբոր քեզի կընայիմ , ու կըտեսնամ որ կըքալես , ու ինչ ուզես կընես , կուզեմ որ սիրես Տէրը , ու պաշտես զինքը . ան առաւ ինձմէ իմ անդամներուս զօրութիւնը բայց չեմ կարծեր թէ ինծի վնաս մը եղաւ , ինչու որ ես երջանիկ եմ . ես կուզեմ Աստուած պաշտես , քանի որ առողջ ես . դուն մի՛ կարծեր՝ թէ մինակ իրիկուն առտու աղօթք ընելովըդ՝ Աստուած պիտի ներէ քեզի , ու քեզ մխիթարէ երբոր հիւանդ ըլլաս , ո՛չ , և ասանկ մի՛ կարծեր հապա պէտք է որ ամէն ժամանակ զինքը սիրես , ու ծառայութիւն ընես իրեն . Մայրը շատ հաւնեցաւ իր խօսքերուն , ուստի ըսաւ իրեն . սիրելիս ես կըխորհէի կոր՝ թէ Աստուած որչափ կըսիրէ քեզ , ու դուն ալ որչափ մխիթարուած պէտք է որ ըլլաս արդեօք . Աստուած կրնար որ քու կեանքդ իսկոյն առնէր քեզմէ ինտոր որ շատ տղոցը առաւ , որ անոնք ժամանակ չունեցան խորհելու , թէ որչափ չարչարանք քաշեց Քրիստոս իրենց համար , ու նաև գիտնալու , թէ որչափ կրնար Աստուած մխիթարէր զիրենք ։ Կարելի է որ Աստուած տեսաւ , թէ քու ոտքերդ ճշմար-

տութեան ճամբայէն պիտի շեղէին , ուստի ինքը քաղցրութեամբ առաջնորդեց քեզի , ու ճշմարտութեան ճամբուն մէջ հաստա– տեց քու ոտքերդ . հոս տեղ մարիամ մօրը խօսքը կըտրեց ըսելով . սիրելի մայր , քու խօսքերդ շատ մխիթարութիւն տուին ինծի. Մայրը նորէն խօսքը ձեռք առաւ ըսելով. կարելի է որ քու ձեռքերդ ալ անիրաւու– թիւն պիտի ընէին , ու ինքը տեսաւ առա– ջուց , ու մարդասիրաբար անոնք ալ մէկդի առաւ անիրաւութեան գործքեր ընելէն . ո՜հ, որչափ բարիքներ կըպարգևէ Աստուած իմ պզտիկ մարիամիս ։ Այո՛ մայր , ըսաւ մարիամ ես երջանիկ եմ . կըսե՞ս ինծի ան շարականը որ կըսէ թող ես հրեշտակ ըլ– լամ. մայրը անատենը երգեց մէկ տունը՝ անոր .

Թո՜ղ հիմայ ջանամ հրեշտակ ըլլալուս
Վեր ելլամ երգեմ անոնց երգերը
Ո՛վ սիրտըս՝ ձեռքըս՝ ականջըս՝ լեզուս
Ահա ա՛ս է ձեր բերկրարար գործը ։

Աս երգը լըմըննալէն ետև՝ ըսաւ մարիամ. հիմայ աս երգը կըերգե՞ս , որ կըսէ "շատ աղէկ է", անատենը դարձեալ երգեց մայրը իր ուզած շարականը որ անոր մէկ մասն է հետևեալ տունը .

Խիստ լաւագոյն է հոն տեղը երթալ
Ուր որ փորձիչը բնաւ չի կրնար
Հոն են սրբերը հրեշտակներն օրհնեալ։
Ժառանգեն իրենց երկնաւոր տաճար։

ԿԼ. Օ.։

Մարիամ շատ անգամ յայտնի երեւցուց որ, իր միտքը մէկ սուրբ ու ուրախ վիճակի մը մէջ էր. ու ան ատենը ժամանակին մեծ մասը աղօթք ընելով, ու Աստուծոյ օրհնութիւն տալով կանցունէր. անգամ մը իրեն անանկ կթուեցաւ՝ թէ քանիմը ժամէն պիտի մեռնի, ուստի ուզեց որ քոյրերը քովը գան, ու դեռ անոնք չեկած՝ ըսաւ. ո՛հ, ո՛րչափ կուզեմ որ անոնք բարեպաշտ ըլլան, քոյրերը ներս գալէն ետեւ ըսաւ անոնց. սիրելի քոյրերըս, շատ տկար եմ ես, ուստի շատ չեմ կրնար խօսիլ ձեզի հետ. ես կուզեմ որ, օրհնեալ Փրկիչը սիրէք, կարելի է որ կըխորհիք՝ թէ դժուար բան է Աստուած սիրելը, բայց դժուար չէ ան, ու շատ դիւրին է. ու նաեւ օրհնեալ Փրկիչը կըսէ. "Իմ լուծս ձեր վրայ առէք, և ինձմէ սորվեցէք որ՝ իմ լուծս քաղցր է, և իմին բեռս՝ թեթև"։ Ինծի խօսք կուտաք, որ աղօթք պիտի ընէք Աստուծոյ, որ ձեզի

Նոր սիրտ մը տայ. ու ան ատենը որչափ դիւրին, ու որչափ հաճելի պիտի ըլլայ ձեզի աղօթք ընելը: Ես ալ առաջ կը խորհէի թէ դժուար բան է Աստուած սիրելը, ու թէ բնաւ մէկ նոր սիրտ մը չի պիտի տայ ինծի Աստուած, բայց ան պիտի ըսէ ձեզի, վասն զի ինքը ըսաւ. ես կը սիրեմ անոնք, որոնք որ իս կը սիրեն. ու անոնք՝ որոնք որ կանուխ կըփընտռեն իս, պիտի գտնան. քուրերը աս խօսքերը լսելով՝ աչքերնին լեցուեցաւ արցունքով, ու երբոր Մարիամ տեսաւ անոնց աչքին արցունքը, ըսաւ անոնց ա-սանկ կըսէ օրհնեալ Փրկիչը:

Թող իրեն պզտի տղաքները գան
Մէկը չի գայ որ արգիլէ զանոնք
Ինքը ըսաւ որ անոնք գալ կրնան
Ու իր օրհնութիը ժառանգեն անոնք:

Իր ամէնօրհնեալ կենսատու գիրքը
Պիտ՝ ըլլայ անոնց տուն՝ որ անվերջ է
Ինք պիտի սրբէ անոնց արցունքը
Ողբալ արտասուել ալ ըլլալու չէ:

Սիրելի քոյրերս, թէ որ դուք բարեպաշտ քրիստոնեայ էք, ու երբոր երկինքը երթա-լու ըլլաք, ան պիտի սրբէ բոլոր ձեր ար-ցունքները: Աս միջոցին մօրը սիրտնալ շատ լեցուած ըլլալով, չկրցաւ զինքը բռնելու ու երբոր Մարիամ տեսաւ որ

մայրնալ կարտասուէրկոր, մօրը դարձաւ, ու ըսաւ. սիրելի մայրս Քրիստոս քու արցունքներդ ալ պիտի սրբէ, վասն զի ինքը ըսաւ։

Պիտի սրբէ բուն իր փափուկ ձեռքը
Ամէնուն աչքէն վազած արցունքը
Ցաւն ու հառաչանք վիշտն ալ ու վախը
Ու մահն ալ պիտի փճանան վերջը։

Ո՛հ լար ան ժամանակը ինծի համար սիրելի մայրս ըսաւ դարձեալ երբոր ես երկինքը կերթամ. վասն զի անատենը երջանիկ պիտի ըլլամ ես. ան ատենը պիտի օրհնեմ Աստուած, ինտոր որ կուզեմ։ Աստոնք ըսելով՝ համբուրեց իր քոյրերը, ու հրաժարական ողջոյնը տալով ըսաւ իրենց, կարելի է որ վաղը առտու ես հոս չի պիտի գտնաք. որ ես կըյուսամ որ իմ երկնաւոր տունըս գացած պիտի ըլլամ։

Ինքը այնչափ յոգնած ու շունչը տկարացած էր քոյրերուն հետ խօսելով, որ մինչև անգամ երևաց թէ գիշերը գլուխ չի կրնար հանէր։ Սակայն տակաւին շատ օր ապրեցաւ, ու շատ նեղութիւն քաշեց, ու ամմէն պարագաները մէկ տեղ կըցըցունէին որ մահը շատ մօտ է իրեն. երբեմն կըլլար որ, քանի մը ժամ նեղութիւն քաշելէն ետև՝ կաղեկնար, ու իր դէմքը առողջ Մարդու մը դէմքի պէս զուարթ կերևար,

ու անանկ քաղցրութեամբ կողջունէր իր բարեկամը ու իր ընտանեաց ուրախութեանը հաղորդ կըլլար ինքնալ ։

Նաթան անուն բարեպաշտ տղայի մը վարքին պատմութիւնը տըպուած էր ան ատենը, ու երբոր կըկարդային ան իրեն՝ անոր մէջէն՝ ինքը շատ օգուտ կըքաղէր, ու կըսէր . ես ալ ճիշտ անանկ կըզգամ . ու անգամ մըն ալ ըսաւ . ան բարի պզտիկ Նաթանը հիմայ երկինքն է, ու կըյուսամ որ ես ալ շուտով հոն պիտի ըլլամ ։

Տղաքը ան պատմութիւնը կըկարդային ընտանեաց մէջ, ու տղէն մէկը ըսաւ որ, կերեւայ թէ Նաթան Մարիամին պէս է եղեր, որովհետեւ Մարիամը ճիշտ անանկ կըխօսի ։

Նոյեմբերի մէջ կիրակի օրմը՝ Մարիամ շատ նեղութեան մէջ ինկաւ, այնչափ որ մինչեւ անգամ խորհեցան թէ՝ անտարակոյս պիտի մեռնի նոյն օրը . նոյն իրիկունը՝ մայրը սենեակէն դուրս ելաւ, ու երբոր ներս եկաւ զարմացաւ՝ երբ տեսաւ թէ՝ Մարիամ անկողինին մէջ նստէր, ու հօրը կարդացմունքը մըտիկ կընէր, որ մէկ երեւելի քարոզիչի մը վարքի վրայ կըկարդար ։

Ա՜հ, ըսաւ Մարիամ, ո՛րչափ երջանկութիւն կըպատճառէ ինծի, երբոր աս բարի Մարդուն աղէկութեանը վրայ կըխորհիմ ։ Քիչ մը ժամանակ անցնելէն ետեւ՝ դարձեալ սաստիկ նեղութիւն մը եկաւ վրան,

ու երբոր Նորէն քիչ մը աղէկցաւ՝ ըսաւ, ո՜հ, Մա՛յր ես Նորէն ետ դարձայ. ինչու սիրելիս ըսաւ մայրը, կըխորհէիր թէ կըմեռնէիր կո՞ր. ես կարծեցի թէ ըսաւ Մարիամ շունչս կըտրեցաւ ու Աստուած չիտակ երկնաւոր տունը պիտի առնէր իս. բայց Նորէն խըրկեց զիս, որ քիչ մըն ալ ապրիմ. ու կարելի է որ քիչ մըն ալ էվելի նեղութիւն պիտի քաշեմ. ես չեմ ուզէր խորհիլ շատ՝ մեռնելու, ու ապրելու վըրայ, ես կուզեմ որ Աստուած ինտոր որ կուզէ՛ անանկ ընէ. գիտեմ որ կընամ էվելի չարչարանք քաշել, բայց բնաւ չեմ կընար չարչարվիլ, ո՛րչափ որ օրհնեալ Փրկիչը չարչարվեցաւ ինծի համար. ան կընայ իս մխիթարեր, ու կըմխիթարէկոր ալ. շատ երջանկութիւն կըզգամ. սիրելի մայրս կուզեմ որ քիչ մը օգնութիւն ընես ինծի. որ Աստուծոյ օրհնութիւն տանք. քիչ մը երկնային երգեր կերգես մի՞. ես կուզեմ օրհնել Աստուած, ո՜հ, կուզեմ օրհնել անիկա. անատենը մայրը մէկ շարական մը երգեց, որ անոր մէկ քանի տունը կըդնենք հոս:

Ո՛վ երջանիկ անմահ հոգիք
Ի՛նչպէս շուտով կերթաքկոր դուք
Եւ զիս անտէր խեղճ միայնիկ
Ետև ձգած հոս կըթողուք:

Մ՚ի ես մնաք ինծի համար
Վ՝անզի հիմայ կըտեսնամկոր
Ո՛ր բարի է Տէրն ու արդար
Եւ պինտ գթած բարեշնորհ :

Եւ երբոր դուք երկինք երթաք
Բոլոր աշխարհներէն 'ի վեր
Ամէն անոնց փառքը տեսնաք
Ի՞նչ ցանկալի ուրիշ բաներ :

Երբոր բուն ձեր երկիրն հասնիք
Ձեր գործքերը որ կատարվին ,
Հանգիստ եղիք մի՛ վշտագնիք
Ետքն աչքերնիդ ինծի նային :

Հոս մօրը երգը ընդմիջեց ըսելով , այո , անուշիկ մայր , երբոր երկնաւոր տունս երթամ , անատենը քեզի պիտի սպասեմ հոն , ու որչափ պիտի ուզեմ քեզ տեսնալ : Մայրը նորէն շարունակեց երգը ըսելով :

Անատենը մենք ամէնքս մէկ տեղ
Ըլլանք , ու պիտի երգենք միաբան
Պիտի օրհնենք մեր Աստուածը մէկ տեղ
Ու մեր թագաւորն յաւիտենական :

Հոս նորէն Մարիամ ընդմիջեց մօրը երգը ու ըսաւ . ո՛հ , այո՛ Մայր , որչափ երջանկութիւն կըպատճառէ ինծի , երբոր կըխորհիմ՝ թէ բոլոր աս ընտանիքով մէկ

տեղ պիտի ըլլանք հոն, ու մէկ տեղ օրհնենք Աստուած. ո՜հ, որչափ երջանիկ պիտի ըլլանք արդեօք անատենը. ես պատրաստ եմ հաճութեամբ՝ չարչարանք քաշելու, որչափ որ Աստուած կուզէ. ինչու որ բոլորը քիչ մը ժամանակէն անցնելու բան է։ Քանի մը րոպէէն ետեւ նորէն ըսաւ. բոլոր այն քրիստոնեաները՞ որոնք որ աս տունը կուգան, անոնք ալ Աստուած պիտի օրհնեն երկինքը։ Կուզեմ որ նորէն երգես անիկա մայր. կերեւար թէ աս բոլոր բանը իր միտքը ուրախութեամբ լեցուցած էր, ուստի նորէն ըսաւ. ո՜հ, որչափ կուզեմ որ քրիստոնեաները աղօթք ընեն այն խեղճ մեղաւորներուն համար, որ անոնք ալ կարող ըլլան Փրկիչը սիրելու. որչափ երջանիկ կընէ իս շարականին այն տունը, երբոր կըխորհիմ թէ այն ամմէնքը՝ որոնք որ Աստուած կըսիրեն, բոլորը մէկ տեղ պիտի օրհնեն անիկա երկինքը։

Իր ամմէն օրվան նեղութիւններուն մէջ՝ մեծ դիւրութիւն կամ թեթեւութիւն՝ կուտար իրեն՝ երգելը. ու սուրբ գիրքէն յարմարաւոր հատուածներ կարդալը, և ուրիշ բարեպաշտական գրքերէն կարդալը՝ իրեն հասկըցածին չափ։ Մէկ անգամ մարդ մը կրնայ խորհիլ թէ Մարիամին՝ սենէպ սենէպ կարդալ ու երգել ուզելը՝ մէկ սովորութիւնէ մը յառաջ կուգայ. զինքը հանգիստ քնացունելու համար. բայց աս

կարծիքը ճշմարտութենէն շատ հեռու էր · ինչու որ Մարիամ մէկ անխոյժ ու բոլոր կարգադրութիւններուն ու երգերուն աղէկ ընտրութիւն ընող մէկ աղջիկ մըն էր · մինչև անգամ իր ընտրութիւնը՝ մէկ սքանչելիք մը համարուած էր բոլոր իր մօտը եղողներուն : Շատ հոգևոր երգերը՝ բընաւ չէին հոգնեցուներ զինքը , թէպէտև միշտ կերգէին իր քովը , ու միշտ իր զգացումները ու հաճոյքը կը յայտնէր՝ իրեն սովորական եղած ընտանի երգերովը : Բայց ուրիշ գիրքերը՝ որոնք որ իր երկան հիւանդութեանը մէջ շատ կը սորվէին իրեն, բնաւ չէր ուզեր որ կրկին անգամ կարդացվէին իրեն : Իր լսած բաներուն վրայօք իր ըրած խօսակցութիւնները հաստատութեամբ կերևցունէին որ ինքը անոնցմէ որչափ օգուտ քաղեր էր :

Օրմը երբոր մայրը՝ իր մէկ սիրելի երգը կերգեր կոր ·

Ով դուք տղաքներ երկնի Արքային
Ձեր ճամբուն մէջը անուշ երգերով
Արժան օրհնութիւն երգեցէք Փրկչին
Որ փառաւորեալ է գործքով ճամբով :

Մենք կերթանք կոր տուն՝ դէպի Աստուծոյ
Ան ճամբէն որ մեր հայրերը գացին
Հիմայ երջանիկ են՝ որդիք լուսոյ
Շուտ պիտի տեսնանք երջանկութիւնին :

Մ՝արթամ ընդմիջեց մօրը երգը, ըսելով. սիրելի մայրս, աս հատուածը շատ անուշ է ինծի ·

Մ՝ենք կերթանքկոր տուն՝ դէպի Աստուծոյ
Ան ճամբէն որ մեր հայրերը գացին ·

Ասկէց կիմանանք որ, անոնք ալ հիվանդ էին ու շատ նեղութիւն կըքաշէին մեռնելու ժամանակնին · ու աս է ճամբան, որ Աստուած երկինքը կառնէ իր զաւկըները: Ես պատրաստ եմ նեղութիւն քաշելու, ու պիտի ջանամ ալ շատ համբերող ըլլալ:

ԳԼ. Ե:

Դեկտեմբեր ու յունվար՝ երկու ամիսները՝ շատ արագութեամբ վրայ կըհասնէին կոր՝ Մ՝արթային կեանքը վերցունելու · ինքը այնչափ տկար էր որ հազիւ թէ իր գլուխը միայն կընար դարձունել բարձին վրայ · իր հիւանդութիւնը՝ առաւել հմուտ բժիշկներուն արուեստէն դուրս էր · շատ անգամ քիչմը աղէկի կըդառնար, ու ցաւնալ կըդադարէր · սակայն միշտ ստուգիւ կերևար որ չի պիտի ըռընտնայ բնաւ: Իր սովորական բժիշկը շատ անգամ ըսերէր որ, ամէն ժամանակ մեռնելու վրայ է, ու զարմանա-

լու բան մը չէ , ո՛ր ժամանակ որ մեռնելու ըլլայ · սակայն կրնայ ըլլար որ քանիմը շաբաթ ալ ապրի , նեղութիւն քաշէ ։

Երբոր քիչ մը աղէկնալու ըլլար , կուզէր որ մօրը բարեպաշտ բարեկամները իր քովը երթային , ու շատ ալ ուրախ կըլլար , երբոր կըտեսնար անոնք · սակայն իր շնչառութեան դժուարութիւնը այնչափ շատ էր , որ մինչև անգամ շատ ժամանակ՝ իրեն մեծ նեղութիւն կըլլար , թէ որ մէկը իրեն մօտը ըլլար · միայն ան ընտանի բարեկամները նեղութիւն չէին տար , որոնք որ իր վիճակը գիտէին , ու անոնց ալ որ ժամանակ ուզէր , կրնար ըսել որ դուրս ելլան · թէ որ երկու կամ՝ իրեք հոգի ըլլային իր քովը , ինքը իսկոյն կիմանար օդին փոփոխութիւնը · ու շատ անգամ ալ կըխընդրէր որ սենեակին դուռը բանան · որ օդը փոխուի · երբեմն կըսէր ո՛հ , թէ կարող ըլլայի մէկ երկան շունչ մը առնելու · պատուհանը բացէք , որ գուցէ կարող ըլլամ աղէկ շունչ առնելու ։ .

Ասանց չարչարվելու չէին կրնար մէկ կողմէն մէկալ կողմը դարցունել զինքը · ու շատ անգամ ալ քանիմը ժամ՝ կըթողէին անանկ միև նոյն դիրքովը , ու կըվախնային որ չի չարչարվի ամմէն դարձունելուն · ու շատ անգամ ալ՝ կըդողար , և երբեմն ալ ուշաթափ կըմնար ։

Ասանկ նեղութեան ու ձանձրացուցիչ

օրէր անցուց Մարիամ, քանիմը ամիս, ու ինքը բնաւ առողջութիւն չըստացաւ. ինչ-ւիցէ՝ իր միտքը հանդարտ էր բոլոր աս վի-ճակներուն մէջ. ու չէր ուզեր ըռընտնալ, ու մեռնելէն ալ չէր վախնար. հապա երկ-նային խորհուրդներով կըմխիթարէր զին-քը. ու կըսպասէր երկրէն ազատելու:

Հետևեալ շարականը շատ հաճելի էր իրեն, ու նաև շատ կանուշցունէր իր զգա-ցումները: Ուստի շատ անգամ կըկարդային կամ կերգէին իրեն. ու ինքնալ իբրև հո-գենորոգ արթնութեամբ մը կըխօսէր անոր զանազան հատուածներուն վրայ:

Կըտեսնամ՝ ուրախ ան անկողինը
Ուր որ մեռանող սուրբը կըպառկի,
Մահին սառուցեալ բազուկին մէջը,
Չի յայտնէր ինքը տրտունջ մը ցաւի:

Իր դէմքը զուարթ պարզ և պայծառ է
Կըզուարճանայ բերկրալից յուսով
Գիտէ ան բազուկն. հաստատ նպաստ է
Որուն վրայ որ հանգչի ապահով:

Ինք իր աչքերը վեր կըվերցունէ
Իր Բարեկամին Ամենակարող
Որուն զօրութիւն վախերէն զերծ է
Եւ մինչև վերջը զինքը պահպանող:

Ինքը գիտէ որ իր Փրկիչը մեռաւ
Ու մեռելներէն յարութիւն առաւ
Ինք կընայի որ մահն ու գերեզման
Վերջին թշնամիքն յաղթըված մեան .

Այո՛ սիրելի մայր ըսաւ Մարիամ. ես գիտեմ որ Փրկիչը մեռաւ . արդարեւ մեռաւ . երբոր եվելի կըշարչարվէիմ, անանկ կըզգամ որ իբր թէ անգամ մըն ալ շունչ չի պիտի կընամ առնէր . ես կարծեմ թէ աս իմ վերջին անկողինս է . մայր շատ հաճելի է ինծի ան , ինչու որ՝ այսչափ մօտ եմ երկինքին . ու թէ որ Աստուած կըկամի որ մեռնելու ատենս առաւել ևս նեղութիւն քաշեմ, կըյուսամ որ համբերութիւն պիտի ընեմ, ու գանգատ չիպիտի ընեմ, ինչու որ շուտով պիտի անցնի ան , ու ան ատենը Փրկչին հետը պիտի ըլլամ ես :

Ինքը շատ անգամ աղօթք կընէր համբերութիւն ունենալու համար՝ բոլոր ան նեղութիւններուն մէջ , որն որ Աստուած աղէկ կըհամարէր իրեն համար . ու երբոր բարեկամները աղօթք ընելու կելլային իրեն համար , ու իրեն կըհարցունէին թէ ինչ բանի համար կուզէ որ խնդրուածք ընեն , ինքը կըսէր որ համբերող ըլլալու համար :

Երբոր շունչ առնելու համար կըտանջըվէր , կուզեր որ շարական երգեն իրեն , որ լսելովը եվելի համբերող ըլլայ .

ու շատ անգամ ալ կուզէր որ աս երգը երգէին ։
Ոհ, ինչ Աստուածային շնորհք մըն է համբերութիւնը շատ անգամ ալ հեռաւեալ երգը կուզեր լսել ·

Սիրելի Տէր իմ մարդասէր Փրկիչ
Թէպէտ շատ դժուար է ան գաւաթը՝ որ
Կու շնորհաձիր ձեռքդ կեցուցիչ
Ինծի կընծայէ խմել կամաւոր ։

Բայց ուրախութ՟ պիտի խմեմ ան
Որ ինծի վնաս մը տալ չի կրնար
Ան ամէն բանը որ քենէ կուգան
Վնասակար չեն, հապա օգտակար ։

Անոնք ու անոնց նման շարականներ ·շատ ուրախութիւն կուտային փոքրիկ Մարիամին, որ մէկ օրվան մէջ շատ անգամ կըսէր՝ քիչմը երկնային շարականներ երգեցէք, որ իս մխիթարեն · փրկչին չարչարանքներուն վրայ պատմեցէք ինծի, որ ան ատենը էվելօք կրնամ համբերել իմ ցաւերուս ։
Աս հեռաւեալ երգը շատ սիրելի էր իրեն,

Սիրուն բարեկամ մեղաւորներուն
Լսէ, աճեցուր քու մեծ շնորհքըդ
Ներէ ան քեզի մօտիկցող տղուն
Որ կուզէ իր սիրտն յանձնել քու ձեռքըդ.

Տղայ մը ինքնիրն ու մեղքէն յաղթեալ
Արցանկայ հասնիլ հանգիստն խոստացել :

Արսեւ որ պիտի ծառաներդ պահես
Խաղաղութեան մէջ, որոնց միտքերը
՝Նոր ծնած տղի կամ ոչխարի պէս
Պիտի մեծցունես քու ձեռքիդ մէջը

Ի՛նչ խաղաղ վիճակ որ քեզ յուսացեալ
Ինչպէ՛ս օրհնել է հանգիստն խոստացել :

Մ՝արիամին վրայ հաստատութեամբ կե-
րեւար որ ինքը անանկ կըզգար թէ կեան-
քին մեծ նպատակը երկինքին համար պատ-
րաստուիլ է . ուստի երբոր՝ քիչմը կարո-
ղութիւն ունենար, քովի եղողները կըյոր-
դորէր որ Փրկիչը սիրեն, որ կարող ըլլան
փառաւորեալ աշխարհքը հասնելու :
Տարեգլուխին Մ՝այրը մէկ նամակ մը ա-
ռաւ իր մէկ բարեկամէն, որուն հետ նաեւ
ամմէն մէկ տղոցը համար զատ զատ տա-
րեգլուխի ընծաներ կային բաց ՚ի Մ՝արի-
ամէն, որ անոր համար բանմը չիկար . ան
բարեկամ խաթունը կարծերէր թէ Մ՝ա-
րիամ կամ մեռած է, կամ շատ տկար, որ
չիկրնար վայելէր անանկ բան մը . մայրը
երբոր Մ՝արիամին քովը նստած էր, անա-
տենը ան ծրարը բերին իրեն, ու բացին
Մ՝արիամին առջին . Մ՝արիամ բոլոր մէջի
եղածներուն նայեցաւ, ու հարցուց թէ

իրեն համար ի՛նչ կայ մէջը · Մ՝այրը ըսաւ թէ քեզի համար բան մը չի կայ սիրելիս · մեր բարեկամը քեզի համար ալ բան կըխրկէր, որովհետեւ ան կըսիրէ քեզ, սակայն խորհեցաւ որ դուն շատ տկար ըլլալուդ համար, չի պիտի կրնաս վայելեր անանկ բան մը · բարի ըսաւ Մ՝արիամ · ան աղօթք կընէ ինծի համար, որ հիմայ տարեգլուխին ընծայէն էվելի է ինծի աղօթքը:

Իր եռանդուն բնաւորութիւնը, որն որ հիւանդութեան միջնորդութեամբը կըյայտնըվէր, ճշմարտիւ բերկրալից էր · իր անուշ ու շնորհակալու սէրը հաստատաբար կըյայտնէր միշտ իր մօրը. ըսելով թէ բոլոր իր քովը կեցող ու իրեն սպասաւորութիւն ընողներուն աշխատութիւնը չիպիտի մոռնայ բնաւ:

Սիրելի Մ՝այր, անուշիկ Մ՝այր կըսէր · չեմ ուզեր որ ինծի հետ նըստիս աս գիշեր · դուն կրնաս բազմոցը ինծի դառձունել, ու անանկ պառկիլ, որ կրնամ՝ քեզ տեսնար · ես կըսիրեմ՝ քեզի նայել, ինչու որ դուն անանկ կերեւաս որ իբր թէ իս ըռընացունել կուզես:

Մ՝արիամ երկար ժամանակ մահուան մօտ վիճակին մէջ ըլլալէն ետեւ · ինտոր որ կերեւար, քանի մը օր թեթեւցան իր նեղութիւնները · ու իր միտքը սովորականէն էվելի յստակ ու ուրախ էր · կերեւար որ բոլոր քովի եղած բաներուն հետ մասնակից եղաւ

ու հոգ կըտանէր անոնց վրայօք · անգամ մը լսեց որ մայրը հրահանգութիւն կուտար իր մեծ քրոջը , ըսաւ ինքը · սիրելի մայր , թէ որ Աստուած իմ կեանքս շնորհէ ինծի , կըյուսամ թէ պիտի գիտնամ որ ինտոր յարմարելու է քեզի ամմէն բաներու մէջ · աս խօսքէն մայրը վախցաւ թէ Մարիամ կըխորհի թէ ինքը իրաւցունէ աղէկ է , ու յոյս կընէ ըռըտնալու · և որովհետև նոյն առտուն ալ բժիշկը որոշաբար ըսեր էր որ յոյս չի կայ անոր առողջութեանը վրայ , ու թէ իր դէմքը յանկարծ կըփոխվի անակընկալ ժամու · ուստի խորհեցաւ որ աղէկ պիտի ըլլայ որ իմացունէ Մարիամին ու ըզգուշացունէ զինքը որ յոյս չընէ նորէն ըռընտնալու , ու իր խորհուրդները երկինքէն չիդարձունէ · ան ատենը ըսաւ իրեն · սիրելի Մարիամս դուն միշտ ամմէն բան մօրդ հաճելի ըրիր · ու հիմայ պէտք է որ մխիթարվիս անով · բայց գիտես որ դուն շատ հիւանդ ես · անանկ չէ մի՞ · այո , սիրելի մայրս՝ ըսաւ Մարիամ · կրկնեց մայրը ըսելով · աս առտու երբոր դուն կըքնանայիրկոր , բժիշկը եկաւ · կըհաճի՞ս գիտնալ թէ ի՞նչ կըխորհի ան քու վրայօքըդ · այո , ըսաւ Մարիամ · իմ՝ սիրելի աղջիկս ըսաւ մայրը · ան կըխորհի թէ դուն չիպիտի ըռըտնաս · ու կըվախնամ թէ այլևս կարող չիպիտի ըլլաս բնաւ մօրդ օգնութիւն ընելու · ան ատենը քիչ մը կե-

ցաւ , ու նորէն շուտովմը ըսաւ . ի՞նչպէս կըզգաս սիրելի՜ս , երբոր կըխորհիս՝ թէ այլ ևս չի պիտի ըռըտնաս բնաւ : Մ՝արիամ աչքերը գոցեր էր ան միջոցին , ու մայրը կարծեց թէ մէկ տխուր պատասխան մը պիտի առնէ անկէց . սակայն մէկ անսովոր հոգիաւորելով մը ըսաւ . ինչու՜ սիրելի մայրս , ի՞նչ պիտի ըլլայ նորէն ըռընտնալը . ուրիշ բան չէ կեանքը , միայն թէ մէկ մեղանչականութիւն մըն է . որով հետև միշտ մեղանչեցի ես , ու թէ որ ապրելու ըլլամ միշտ պիտի մեղանչեմ , գիտես որ , թէ որ մեղաւոր բան մը չընենք ալ նէ գործքով չար խորհուրդներ ունինք մենք ու նաև չենք կրնար բնաւ Աստուած սիրել ու օրհնել անիկա ըստ արժանւոյն , քանի որ աս աշխարհքիս մէջն ենք . բայց սիրելի մայրս երկինքը բոլոր ժամանակ կրնանք օրհնել մեր Տէր Աստուածը . ու ո՛վ առաւել նախապատիւ չընտրէր երկինքը երթալը :

Մ՝արիամ իր հիւանդութեանը առջի ամիսները միօրինակ հանդարտ ու համբերող էր , սակայն իր երկան ու ցաւագին հիւանդութիւնը , ու բոլորովին տկարութիւնը՝ երբեմն արագ ու անհամբերութեամբ խօսել տըւին իրեն . սակայն վերջը կըվշտանար անոր վըայօք , ու կըսէր . ես մէկ երջանիկ օր մը չունեցայ . առտու մը մօրը ըսաւ , ես աղօթք ըրի , ու չեմ կարծեր որ անգամ մըն ալ անհամբերու-

թեամբ պիտի խօսիմ . աս օրերս բաւական աղօթք չըրի . բայց կըյուսամ որ երբոր բաւական աղէկ ըլլամ , կարող պիտի ըլլամ աղօթք ընելու :

Յունվարին վերջի օրերը՝ դըրացիններէն մէկ պառաւ կնիկ մը մեռաւ . մեռելը տանելու ժամանակը Մ՝արիամ ուզեց որ պատուհանին առջին տանին զինքը , որ հանդէսը տեսնայ . մայրը վախցաւ որ չըլլայ թէ իրեն զգացումները գըգռվին ու Մ՝արիամ ալ իր փոփոխութիւնը տեսնալով՝ ներհակ գաղափար մը ունենայ , սակայն որևիցէ , հաճեցաւ որ իր աղջիկը պատուհանին առջևը նստի , ու նստած տեղէն լռութեամբ մը նայեցաւ . կերևար թէ Մ՝արիամ՝ յատկապէս փափաք մը ունէր ճաղը տեսնալու . ուստի մինչև որ վերջը եկաւ նէ կեցաւ . ու ետքը ըսաւ . սիրելի մայրս աս տեսարանը ինծի տրտմութիւն չի պատճառեց . մայրը պատասխանեց թէ ուրախ եմ որ չի տրտմեցուց քեզ ան . ի՞նչ երջանիկ եղած պիտի ըլլայ ըսաւ Մ՝արիամ ու ի՞նչ հանգիստ , ու ապահով փրկչին ձեռքին մէջը ըլլալ . ես կուզեմ որ հոն եղած ըլլայի :

ԳԼ. Ը.

1831 ին փետրվարին սկիզբները՝ Մ՚արիամին հիւանդութիւնը կերեւար որ շատ շուտով պիտի վերջանար. ու աս ժամանակէն գրեթէ ամմէն օր կըսպասէին որ պիտի մեռնի. իր շնչառութեան նեղութիւնը՝ բոլոր առջիններէն եվելի էր. ան միջոցին. ու երկու օրերուն մէջն ալ՝ կը խորհէին որ միշտ մեռնելու վրայ էր. սակայն որեւիցէ՝ ամիսու կէսի չափ իր կեանքը երկընցաւ, որ ան զարմանք մը կըհամարվէր. մահուան վրայ իր քովը կըխօսվէր անանկ ընտանութեամբ մը, որ իբր թէ իր մէկ բարեկամը պիտի գայ իրեն տեսութեան, ու իր քովը եղողներուն մէկ քանիին խնդակից եղան իրեն հետ, որ Մ՚արիամ իր յաւիտենական տանը մօտն էր. որ ժամանակ ու քիչմը աղէկնալու ըլլար. սուրբ գիրքէն. կամ ուրիշ բարեպաշտ գիրքերէն պիտի կարդային իրեն, ու խօսակցէին հետը՝ զինքը մխիթարելու, ու իր համբերութիւնը աճեցունելու համար. բարեպաշտ մէկումը վարքին պատմութիւնը որ իրեն կըկարդային, կերեւար թէ ան շատ յարմար էր իրեն, ու անոնցմով կը մխիթարվէր ինքը:

Անգամ մը բարեպաշտ տիկինին մէկը աս

հետեւեալ հատուածը կարդաց իրեն , որ կըսէր "Այս օրէն ետեւ կերեւար թէ իբր Քրիստոս կըսէր ինծի . շատ անգամ զարմացար ու անհամբերութիւն ըրիր իմ առաջնորդած ճամբուս մէջ , բայց հիմայ ի՞նչ կը խորհիս անոր վրայ". Հոս տեղ կեցաւ կարդացող տիկինը . ու ըսաւ իրեն . սիրելի Մ՚արխամ , կարծեմ թէ դուն ալ շատ անգամ զարմացար , քուկին այսչափ երկար ժամանակ հիւանդ ըլլալուդ , ու այսչափ նեղութիւն քաշելուդ վրայ . անանկ չէ մի՞ . Մ՚արխամ աս միջոցին հոգնած էր , շնչառութեան համար . ու միայն կարճ խօսքեր կրնար զուրցել , անալ շատ նեղութիւնով . սակայն մէկ խոնարհ ու անուշ նայուածքով մը վեր նայեցաւ , ու ըսաւ . չէ ։

Սիրելի աղջիկը աս օրերս գրեթէ կըխըղդըրվէր իր շնչառութեան նեղութենէն . ու չորս ամիսի մօտ էր որ շարունակ պառկած էր , առանց մէկ մատը անգամ շարժելու կարողութիւն ունենալով . ու իր վըրայօքն ալ՝ բնաւ յոյս չի կար ըռընտնալու , միայն մահուան մէջ . ու տակաւին չէր զարմացած իր վիճակին վրայ , որուն մէջ որ գտնըվէր էր . իր պատասխանիին մէջ կեղծաւորութիւն չի կար , վասն զի հարցումին եղանակը անանկ էր , որ վերինէն տարբեր պատասխանի մը առնել կըյուսացվէր . մանաւանդ որ մէկ պզտիկ աղ-

ջիկ մը բնականաբար պիտի ուղէ խորհելու զգալ, ինտոր որ կըխորհէր ու կըզգար ան ընտրեալ մարդը: Բայց ան չէ. պատասխանը՝ որ պզտիկ Մարիամը տըւաւ, ան իր տղայական անկեղծութիւնովն էր:

Դարձեալ ուրիշ հատուած մը կարդաց տիկինը նոյն գիրքէն. որուն մէջ որ կըսէր "ու հիմայ որ կաղ եմ, ու կարող չեմ շարժելու, բոլոր կեանքիս մէջ եղած առջի ժամանակէս էվելի երջանիկ եմ". ան ատենը տիկինը հարցուց Մարիամին թէ ինքն ալ ասանկ կրնայ մի՞ ըսեր. այո, ըսաւ Մարիամ հիմայ. ինչ, ըսաւ տիկինը. առողջ եղած ու ընկերներուդ հետ խաղացած ժամանակէդ էվելի երջանիկ ես մի՞ հիմայ. այո, այո, ըսաւ Մարիամ դարձեալ:

Ուրիշ բարեպաշտ տիկին մը, որն որ շատ ժամանակ Մարիամին քովը կեցեր էր, ու Մարիամալ շատ կըսիրէր զինքը, պատմեց աս հետեւեալ հատուածները՝ որոնք որ Մարիամին կըվերաբերէին. "Մէկ օգտակար արդիւնք մըն է ինծի ան, որ բնաւ չէ կրցի հաճեցընել պըզտիկ Մարիամը իր սաստիկ նեղութիւններուն մէջը անգամ, որ ըսէ թէ, կուզեմ որ նորէն ըռըտնամ. Նաեւ բոլոր աշխարհային զուարճութիւնները, ու իր սիրելի մօրը ընկերութիւնը անգամ չէին կրնար զինքը հրապուրել. անոնք վայելելու համար միշտ պատասխանը

տա էր թէ ես էվելի նախապատիւ կընտրեմ երկինքը երթալ , աս աշխարհքըս երկինքին պէս մէկ փառաւորեալ աշխարհք մը չէ :

Ուրիշ բանմըն ալ՝ որ իս կըզարմացունէր , իրեն հաստատաբար մահէն չէ վախնալն էր . մէկ վարանական երկիւղ մը չի տեսայ բնաւ իր վրան . երբոր մահուան ու երկնային շարականներ կըսէի իրեն , որոնք որ անձանձրոյթ բերկրութեամբ մտիկ կընէր ինքը , առաջին անգամին զանց կաւնէի ան հատուածները , որոնք որ մահուան ու գերեզմանի վրայ կըխօսէին . սակայն վերջը հասկըցայ որ պէտքը չէ եղեր ասանկ ընել :

Երկուշաբթի օր մը՝ երբոր իրեն տեսութեան գացի , խօսեցայ իրեն կիրակի օրվան դպրատան վրայօք , ու ըսի՝ որ աշակերտներուն պատմեցի իր վրայօքը , ու թէ ինտոր Փրկիչը կըմխիթարէ զինքը . ինքը ըսաւ . ես կուզէի որ կարող ըլլայի խօսիլ անոնց հետ , ես կարող չեմ խօսիլ անոնց հետ , սակայն կընամ աղօթք ընել անոնց համար :

Փետրվարի մէջ կիրակի օր մը՝ որ շատ սաստիկ ցուրտ էր , Մարիամ այնչափ նեղութիւն քաշեց շնչառութեան համար , որ մինչև անգամ պատուհանը բացին , ու անկողինն ալ դէպի ան կողմը դառձուցին , երբոր քիչմը հանգստացաւ , ըսաւ . սիրելի

մայրս եկոր իմ քովս նստէ, ու քիչմը շարական երգէ իս մխիթարելու համար· ես կարծեմ թէ երկինքին մօտ եմ· ո՜հ, որչափ կուզեմ որ իմ եղբայրներս ու քոյրերս ծառայութիւն ընեն Աստուծոյ· սիրելի մայրս· անոնց ամմէն օր Աստուածաշունչ կարդալը ու աղօթք ընելը կըտեսնա՞ս մի· կարելի է որ անոնք քեզի կըսեն թէ այո՛ մայր, մենք կըկարդանք ու աղօթք կընենք· բայց ես կուզեմ որ անոնց ընելը տեսնաս դուն· ես կուզեմ որ բոլոր մեր դրացիները Սուրբ ու բարի Քրիստոնեաներ ըլլան· ու երբոր ես երթալու ըլլամ, պիտի ջանաս մի՛ անոնց օգնելու։

Ինքը շատ կուզէր որ խօսի աս օգտակար նիւթերուն վրայօք, սակայն կերեւար որ անանկ կըզգար թէ պէտքը չէ շատ խօսիլ։

Իր կեանքին վերջի քանի մը շաբաթներուն մէջ, անանկ վատեցաւ ու իր ջիղերը այնչափ տկարացաւ, որ երբոր անծանօթ մէկը քովը կուգար իրեն օգնութիւն ընելու, ինքը շատ նեղութիւն կիմանար· ուստի գիշերները իր ընտանիքէն կըկենային քովը, որ ան կերպով քիչմը հանգիստ կըլլար ինքը։

Անգամ մը երբոր իր եղբայրը կըսպասէր քովը ըսաւ· նայիմ թէ ո՞րչափ ժամանակ առանց մօրս կրնամ կենար, որ ան ալ քիչմը հանգչի· աս խօսքին վրայ քիչմը անցնելով՝ կրկին ըսաւ կըվախնամ թէ նորէն

մէկ աղէտալի դարձուած մը կուգայկոր վրաս. ես գիտեմ ո՛րչափ դեղ տուին ինծի. ու թէ որ կրնաս կա՛մթեցուներ անիկայ, կըխըմեմ ես, առանց մայրս արթընցունելու. վերջը երբոր մայրը արթընցաւ, քիչմը սուրճ տուաւ իրեն, ու ինքը ըսաւ, Աստուած է, որ աս հաճելի համը տուեր է սուրճին մարդը չի կրնար ընել անիկա. ո՜հ, որչափ բարի է Աստուած. որ այսչափ բարիք պարգևեր է մեզի, որ մենք հոս երջանիկ ըլլանք. աս ըսելով սկսեց քանի մը բան ծամել, որոնք որ յատկապէս կըսիրէր ինքը. ինչպէս թուուունճ, լիմոն, թուզ եւն, ու ըսաւ. մենք չենք կրնար բուսցուներ անոնք, հապա անոնք բոլորն ալ Աստուծոյ գործքերն են:

Աս խօսքերը ընդմիջեց տեսնալով քիչ մը փայտ որ կրակին վրայ դրած էր. ուստի ըսաւ աս փայտն ալ նաև Աստուած ըրաւ որն որ ծառէն կըլլայ. ո՜հ, ի՞նչ բարի է Աստուած. ես կըյիշեմ որ անցած տարի երբոր կառքով կերթայի ինտոր աղուոր կերևային լեռները ու ծառերը, ո՛րչափ շատ էին անոնք, ու ո՛րչափ ալ բերկրալի նաև ան անուշիկ պզտիկ ծաղիկները՝ որոնք որ գետնին վրայ բուսցուց Աստուած, Աստուածաշունչին մէջ կըկարդանք որ բոլոր աս բաները Աստուծոյ գործքերն են. ինտոր որ իմ ծնողքս ալ ասանկ սորվեցուցին ինծի. թէ որ շատ մարդիկ ինծի ըսեն

թէ Աստուած չըրաւ անոնք , ընաւ չըպիտի հաւատամ ես անոնց խօսքին :

Մայրը նաև աս նիւթին վրայ սկսեց խօսիլ թէ նոյն պատճառով դուն կը հաւատաս որ մէկ երկնային աշխարհք մը կայ · ուր որ Աստուած ու հրեշտակները կը բնակին ու հոն պիտի ընդունի օրհնեալ Փրկիչը ան ամմէնքը · որոնք որ կը սիրեն զինքը :

Մարիամ անուշիկ մը վեր նայելով ըսաւ · ո՛հ , այո՛ մայր · քիչմը առեն լուռ կենալէն ետև ուզեց որ վերցունեն զինքը , որ համբուրէ մայրը , որնոր հազիւ թէ կրնար ըներ իր շնչառութեան դժուարութեան պատճառաւը , մա՛յր ըսաւ դարձեալ · մտքիս մէջ քանի մը բան կայ , անոնք կուզեմ ըսել քեզի · որոնք որ երկնային աշխարհքին վրայ են · ես աս գիշեր մէկ երջանիկ գիշեր մը անցուցի · ես չի կրցի քնանալու · ու երկինքին վրայ խորհեցայ · մայր իմ երկինքը կերևարկոր ինծի ան բարձր աղւոր լեռներուն պէս , ուր տեղ որ հրեշտակները կերթան ու կուգան · ասանկ ըսելով , ըսել չեմ ուզեր թէ երկինքը տեսայ ես չիյտեմ թէ ինտոր զըրուցեմ քեզի , սակայն շատ երջանկութիւն զգացուց ինծի ան · կը յուսամ որ Աստուած շուտով պիտի խրկէ իր հրեշտակները ու հոն առնէ իս :

Եղբայրը սենեակէն դուրս ելլալէն ետև , ըսաւ · աս գիշեր եղբայրս աղէկ հոգ տարաւ իմ վրաս քաղցրութեամբ իմ բարձս շտկեց ,

ու դիւրութեամբ մը դառցուցիս. ես իրեն օգտակար բաներ խօսեցայ, կը յուսամ թէ անոնց մէկ քանիններուն վրայ կըմտմըտայկոր. ու կը հաւատամ որ Աստուած՝ իրեն համար ըրած աղօթքս պիտի լսէ. չես խորհիր որ պիտի լսէ ինծի Աստուած, երբոր սաստիկ ջերմեռանդութեամբ աղօթք ընեմ իրեն. ես կուզեմ որ անոր անունը կենաց Գառին գիրքին մէջը գրուի:

Քիչ մը անցնելէն ետև դարձեալ ըսաւ. սիրելի մայրս, երկինքի վրայօք երգ մը կերգես մի՞ ինծի. ան ատենը մայրը երգեց աս հետևեալ երգը.

Չե՞նք մի բնակիր ամպերուն տակը
Ու շատ քիչ գիտենք մեր սիրած Տէրը
Ինչո՞ւ պի՛ սիրենք աս աղօտ լոյսը
Երբ պայծառ լոյս է վերի աշխարհը

Հոն պիտի զինքը տեսնանք դէմ առ դէմ
Հոն պիտի գիտնանք մեծ Անծանօթը
Եւ իր շնորհքով Յիսուս լուսաճեմ
Արուսափայլէ փառաց աթոռը ։

Ինչ անուշիկ է ըսաւ Մարիամ, աս ան տեղն է, ուր տեղ որ ըլլալ կըցանկամ:

Աս ըսելով, դարձեալ ինքը երգեց հետևեալ երգը:

Ո՜վ օրհնեալ Յիսուս պատահէ ինծի
Նմա՛ն Աստուծոյ անդրանիկ Որդին
Փոքրիկ տղայ մը դուն հովուես պիտի
Մ՝օտեցունես զիս իմ Հօրս աթոռին :

Վ՝երջը ըսաւ . օրհնեալ փրկիչը դէմ կել-
լայ՝ ճամբուն վրայ ան ամմէնուն , որոնք
որ կըսիրեն զինքը անանկ չէ՞ մի :

ԳԼ . Թ :

Մ՝արիամին կեանքին վերջին վեց շաբաթներուն մէջ քանի անգամ տուն որ կերթար աս գիրքը գրողը կըխորհէր որ արդեօք Մ՝արիամին հոգին դեռ մարմինին բանտին մէջն է , թէ երջանկութեան ու լուսոյ աշխարհը թռեր է . իր պառկած սենեակին դուռը սովորաբար բաց էր . ու երբեմն ալ պատուհանը նաև եղանակը սաստիկ ցուրտ եղած ժամանակն ալ , որ դիւրութեամբ շընչառութիւն ընէ , իր սենեակը ամէնևին մահուան սենեակի չէր նմաներ . վասն զի , մայրը միշտ ցած ու անուշ ձայնով կերգէր ու Մ՝արիամ ալ թէ և կարողութիւն ալ չունենար խօսելու , միշտ ուրախ ու անուշ դէմքով կըբարևէր իս , որ ըստ օրէ նոյն վիճակին մէջ կըգտնայի զինքը , մխիթարված փրկչին խոստմունքներո-

մը, ու բոլոր իր վիշտերէն ազատուած եր-
կինքին պայծառ լոյսովը :

Բանի մը անգամ հաճելի չեղաւ իրեն երբոր մօրը հետ խօսակցութեան պարապեր էինք, որնոր իր մտացը հոգւոր վիճակին չէյարմարեցաւ. ինքը նեղութիւն իմանալով մը նայեցաւ մեզի ու քաղցրութեամբ մը ըսաւ. Փրկչին վրայօք քիչ մը շարական կըսէ՞ք մի ինծի :

Յայտնի է որ իր դիտաւորութիւնը մեր խորհուրդները՝ երկիրէն երկինքը վերցունել կուզէր. կարդալը ու երգելը՝ այցելութեան եկող բարեկամներուն հաստատուն գործքերն էին ու աս պատճառաւ շատ անգամ ինքնիրեն մէկ պարբերութիւն մը կերգեր ու անով ուրիշներուն կիմացունէր ինչ որ կուզեր ըսել անոնց. գրեթէ իր ամէն օրվան ուզած երգը աս էր :

Ո՛վ Յս̄ Փրկիչ իմ հոգւոյս Սիրող
Թող թռչիմ գիրկըդ որ կենսատու է
Երբ դիմէն կատղած ալիքներն կըլլող
Երբ փոթորիկը տակաւին բարձր է :

Բոլոր յոյսերս վրադ դրված է
Եւ օգնութիւնս քենէ կընդունեմ
Իմ անպատսպար գլուխս ծածկէ
Թեւիդ շուքովը, որուն կարօտ եմ :

Ես չունիմ բնաւ ուրիշ ձեռնտուր
Եղկելի հոգիս կըկախուի քենէ
Ա՜հ. Տէր իմ դու զիս մինակ մի՛ թողուր
Քաջալերէ զիս և մխիթարէ

Ծածկէ զիս ո՛վ դու Փրկիչ իմ ծածկէ
Մինչև որ կեանքին փոթորիկն անցնի
Նաւահանգիստը զիս առաջնորդէ
Ընդունէ հոգիս դու 'ի վախճանի :

Մայրը օր մը ըսաւ իրեն . օրդեակս , երբոր նեղութեան մէջ իյնալու ըլլաս նէ , ինչո՞ւ համար աս շարականը ուրիշներէն էվելի նախապատիւ կընտրես , Մարիամ իսկոյն աս երկու տողերը զուրցեց ,

Ո՛վ Յիսուս Փրկիչ իմ հոգւոյս սիրող
Թող թռչիմ՝ գիրկըդ՝ որ կենսատու է :

Աս պարբերութիւններուն գրեթէ ամէն բառերը ծանր ու ազդուութեամբ մը ըսաւ . ու լմննալէն ետև դարձեալ ըսաւ . երբոր ես ցաւ չունենամ , ու դուն ալ կըսկըսիս երգել , "Յիսուս" , ըսելով , ինծի խորհել կուտայ ան մարդասէր ու օրհնեալ Փրկիչին վրայօք . ու երբոր կըսես թէ "սիրող իմ հոգւոյս" անուանը կըխորհիմ որ ան կըսիրէ իս . ու երբոր կըսես թէ "Թող տուր որ քու գիրկդ թռչիմ" , ան իմ երկնաւոր տունս կընշանակէ , ու կըյուսամ՝

որ օրհնեալ Փրկիչը շուտով հոն պիտի առնէ իս ։

Անգամ մը տեսաւ որ քրոջը մէկը բան մը կընէ, որն որ բոլորովին ուղիղ չէր · ուստի ըսաւ իրեն · ո՜հ քոյրս · երբ պիտի տեսնամ արդեօք, որ մօրս ուղածին պէս ըլլաս · սիրտս կոտրած պիտի մեռնիմ, թէ որ մեղաւոր մնալու ըլլասնէ · ինտո՞ր երջանիկ կրնաս ըլլար, երբոր գիտնաս թէ Աստուած չես սիրեր · որն որ բոլոր քու կեանքիդ մէջ խնամեր է քեզ · ու կերակուր հանդերձ, ու նաև բոլոր քու ունեցածներդ տուեր է քեզի · կարելի է որ պիտի ըսես թէ հայրս ու մայրս կուտան ինծի անոնք · սակայն Աստուած է, որ վար կընայի երկինքէն, ու հոգ կըտանի քու վրադ, ու դուն ի՞նչ ըրեր ես արդեօք իրեն համար · դուն գիտես որ եթէ ըսես Աստուած կըսիրեմ, ու իր պատուիրանքները չի պահես, սուտ ըսած կըլլաս, ու ճշմարտութիւն եղած չըլլար քու վրադ · ասիկա ես չեմ ըսողը քո՛յրս, հապա Աստուածաշունչն է որ կըսէ · կուզեմ որ ինծի ըսես, թէ Աստուած չե՞մ սիրեր · ես գիտեմ որ դժուար պիտի ըլլայ ասոր պատասխանը տալ, սակայն կուզեմ որ պատասխան տաս ինծի · քոյրը լուռ կեցաւ · մայրը ըսաւ որ սիրելիս պէտք է որ պատասխան տաս Մարիամին · ան՝ քու աղէկութեանդ համար կըխօսիկոր ։

Պ՚ոլըը պատասխան տալէն ետև, Մ՚արիամ շարունակեց իր խօսքը, ըսելով. ատ իր պատուիրանքները չի պահելէն առաջ կուգայ. դուն սկսէ անոր պատուիրանքները պահելու, անատենը պիտի սիրես անիկա. ու նաև շատ դիւրին պիտի ըլլայ քեզի հընազանդ ըլլալ անոր, ես երջանիկ կըմեռնիմ, թէ որ դուն մէկ նոր սիրտ մը ունենաս. ու անատենը մխիթարութիւն մը պիտի ըլլաս դուն՝ մօրերնուս:

Ի՚ր եղբայրը, որն որ ճեմարանին աշակերտներուն մէկն էր, աս միջոցին ներս մըտաւ. ու ան պատճառաւ խօսակցութիւնը ընդմիջեցաւ. Մ՚արիամ շատ անգամ խօսած էր իր մօրը՝ աս եղբօրը համար, որ շատ փափաք ունի անոր հետ խօսելու. սակայն ան իրմէն շատ մեծ ըլլալուն ու նաև միշտ տունը չըլլալուն համար, կերևար թէ Մ՚արիամ չէր համարձակեր ազատաբար խօսելու անոր հետ, ինտոր որ մեկալներուն կընէր. մայրը գիտէր որ իր կեանքը անստոյգ վիճակի մէջ է, ու ինքն ալ քիչ ժամանակ կարողութիւն կունենար խօսելու. ուստի ըսաւ իրեն. սիրելիս, հիմայ պատեհութիւն ունիս խօսելու եղբօրդ հետ. Մ՚արիամ անատենը վեր նայեցաւ դէպի եղբօրը, ու մէկ սրտառուչ ձայնով մը ըսաւ իրեն. սիրելի եղբայրս, կուզեմ որ դուն մէկ բարեպաշտ քրիստոնեայ մը ըլլաս. ու բոլոր քու կեանքիդ մէջ Ա՚ստուած սիրես,

ու ծառայութիւն ընես անոր . վասնզի ան է որ այսչափ տարի է խնամք կըտանի քու վրադ , ու նաև հիւանդ եղած ատենդ ալ . Աստուած էր . որ քու երկան հիւանդութեանէդ ըռընտցուց քեզ . ու հիմայ կուզեմ որ խորհիս իր վրայօք , ու պաշտես զինքը . կըխոստանամ ինծի , որ դուն բնաւ չիպիտի թողուս Աստուած , մինչև որ քեզի գիտցունէ թէ դուն մէկ ճշմարիտ քրիստոնեայ մըն ես . հոս տեղ քիչմը սպասեց , որ եղբօրմէն պատասխան մը առնէ . թէ որ ասանկ պիտի ընեսնէ , պէտք է որ սկսիս ջերմեռանդութեամբ աղօթք ընել Աստուծոյ , ու քանի մը անգամ օրը աղօթք ընելու է , ինտոր որ Դաւիթ ըրաւ . անիկա՝ օրը եօթը անգամ՝ աղօթք կընէր . ու քեզի պէտք է որ շատ կարդաս Աստուածաշունչը . անատենը մայրը ըսաւ . Մարիամ , գիտես որ դուն երկնաւոր տանդ մօտ ես , ու եղբայրըդ ալ շուտով պիտի երթայ , հիմակվընէ կորոշես , որ ով պիտի առնէ քու պզտիկ Աստուածաշունչդ . ինտոր որ կուզես նէ անանկ ըրէ սիրելիս . եղբայրը անգամ մը ըսեր էր որ կուզեմ որ քոյրս ինծի տայ իր Աստուածաշունչը , երբոր ալ ևս գործածելու չըլլայնէ :

Մարիամ աչքերը գոցեց , ու քանի մը բոպէ կենալէն ետև , մէկ համարձակութեամբ մը ու խորունկ մտմրտուքով մը ըսաւ . ես կուզեմ որ իմ Աստուածաշունչս

անոր տրվի , որն որ առաջինը պիտի ըլլայ տէրը փրնտրուելու . ու նաև շատ պիտի կարդայ անիկա , ու շատ ալ աղօթք ընէ . ինծի զեն չունի , ով որ առնէ անիկա . մեծը թէ պզտիկը :

Աս խօսքերուն վրայ բոլորն ալ զարմացած ու լուռ կեցած էին , որ նոյն միջոցին մայրը ըսաւ . սիրելի զաւակներս , պէտք է որ մէջերնիդ որոշէք հիմայ . ես ամենևին բան մը չեմ կրնար ընել անոր վրայօք :

Աս խօսքերէն մէկ կամ երկու օր ետև Մարիամ իր քուրերուն ըսաւ . ես քիչ մը ժամանակ ունիմ հոս մնալու . հիմայ գիտցուցէք ինծի , որ տէրը պիտի ընտրուէք մի ձեզմէ մէկը չի գայ մի՞ , որ Աստուածաշունչս առնելու համար գայ . ու ես չեմ ուզեր որ անանկ խորհիք թէ միայն մէկը կրնայ ստանար անիկա . իմ Աստուածաշունչիս պէս շատ Աստուածաշունչներ կան . սիրելի մայրս . խօսք կուտամ ինծի , որ երբոր ես երկինքը երթամ , ու թէ որ անոնք ալ ճշմարտապէս բարեպաշտ քրիստոնեայներ ըլլան , ու ասանկ քեզի ըսելու ըլլաննէ , իրենց համար իմինիս պէս Աստուածաշունչներ ծախու կառնէս , ու նաև կուզեմ որ անոնց անուններն ալ ու իմ անունս ալ գրվին անոնց մէջ :

Իր մեռնելէն քանի մը օր առաջ . քիչ մը ժամանակ լուռ պառկելէն ետև , յանկարծ քունէն արթընցածի մը պէս սթափեցաւ , ու

ըսաւ · մայր , մեծ եղբօրս վրայ կըխորհէի-կոր որ հիմայ հոս չէ , ու ճեմարանը գացած է · ու ես կուզեմ որ գրես անոր , ու ըսես իրեն թէ ես այլ ևս անգամ մըն ալ չի պիտի տեսնամ զինքը , սակայն իրեն պէտք է որ մեղաւոր չապրի · պէտք է որ Աստուածաշունչ կարդայ · ու ամէն օր աղօթք ընէ · Նաև կուզեմ որ ինծի իմացունէ թէ պիտի սկսի՞ մի ջերմեռանդութեամբ ասանկ ընելու , որ ան ատենը երջանիկ պիտի մեռնիմ ես · ըսէ իրեն որ երբոր երկինքը երթալու ըլլամ նէ Աստուած պիտի գիտցունէ ինծի , թէ որ ան բարեպաշտ քրիստոնեայ մը ըլլայ նէ · ու մայր իմ , եղբօրըս հոգատարութիւն ընելու համար , կուզեմ՝ որ իմ Աստուածաշունչս առնես , ու ուրիշ հին մըն ալ անոր հետ մէկ տեղ գնես , ու իրեն խրկես , ու ըսես իրեն , որ մէկալ հին Աստուածաշունչը կարդալ լըմընցունելէն ետև , իմինս ալ իրեն կրնայ ըլլար ։

Իր կեանքին վերջին շաբթըվան մէջ ըսաւ Մարիամ , աս չարչարանքները պինտ շատ են · բայց կըյուսամ թէ վերջիննն են անոնք · ինծի քիչմը դժուար կուգայկոր քեզմէ զատուելու սիրելի մայրս սակայն կուզեմ որ պատրաստ ըլլաս շուտով երկինքը գալու · կըյիշե՞ս նոյն կիրակի օրը , երբոր պատուհանին քովը նստեր էի , ինչ խօսք տուիր ինծի որ պիտի ընէիր · այո , սիրելի

Մ՝արիամս կըյիշեմ ըսաւ մայրը․ պիտի ընե՞ս մի անիկա, Նորէն հարցուց Մ՝արիամ․ պիտի աշխատի՞ս բոլոր մեր դրացինները բարի ու սուրբ ընելու համար, որ անոնք բոլորը բարեպաշտ ըլլան :

Իրիկուն մը երբոր իր վրայօքը կը խօսէին զինքը մեղքընալով, ըսաւ Մ՝արիամ․ ես չեմ ուզեր որ մարդիկ ինծի համար չարչարուող գառն կանչեն․ ու ըսեն թէ որչափ կը չարչարուիս․ ես էվելօք կու զեմ որ իս մէկ մեղաւոր մը կանչեն անոնք․ ըսել չեմ ուզեր թէ ասանկ թող կանչեն իս, հապա էվելօք կուզեմ որ իմ մեղաւոր ըլլալուս վրայ խօսին․ ու պատմեն ինծի Փրկիչին չարչարանքներուն վրայօք, որ ան կըմոռցունէ իմ՝ քաշած չարչարանքներս :

Անգամ մը՝ որ օր մը իբրև անզգայ մնացեր էր, սթափելէն ետև ըսաւ․ ժամը քանի՞ն է․ սիրելի մայրս․ հաց կերա՞ք մի․ այո ըսաւ մայրը․ ու քիչ մըն ալ անցաւ, որ հիմայ գրեթէ գիշեր է․ Նորէն հարցուց Մ՝արիամ թէ, վարագոյրները վեր կառնե՞ս մի այսօր բարի քրիստոնեաներ չեկան հոս․ այսօր երջանիկ օր մը չեղաւ ինծի․ երբոր մայրը վարագոյրները բացաւ, որ լոյսը ներս զարնէ, դարձեալ ըսաւ Մ՝արիամ․ բայց երկինքը միշտ պայծառ պիտի ըլլայ՝ առանց մութնալու :

Մ՝արտին տասնիրեքին կիրակի օրմը, որ

իր վերջին կիրակին եղաւ երկրի վրայ , Մարիամ շատ սաստիկ տկար էր , ու կերեւար որ քիչ ժամանակ պիտի ապրի . Նոյն օրը կէս օրէն ետև , քանի մը ժամ սաստիկ նեղութիւն քաշելէն ետքը քիչմը աղէկցաւ . ու տեսան որ ուշադրութեամբ մը դէպի պատուհանը կընայէր . ու իր դէմքն ալ իբրև նոր կենդանութեամբ մը կըփայլէր . ու վերջը ըսաւ . մայր , բան մը եկաւ միտքս որն որ շատ երջանկութիւն կուտայ ինծի . երբոր դէպի պատուհանը կընայէի անանկ զգացի որ իբրև թէ կը բաղձամկոր թռչիլ , ու երկինքը երթալ , անանկ արագութեամբ . ինտոր մէկը տաք կըրակին մէջէն կելլէ , ու ցուրտ տեղը կըվազէ :

Նոյն գիշերը սաստիկ դող մը բռնեց , ու երբոր անցաւ ան , ըսաւ . ո՜հ , երանի թէ վերջինը ըլլար աս . մայրը ըսաւ . սիրելի Մարիամս , կարելի է որ , քեզ պիտի մաքրէ աս , ու երկինքին համար պատրաստէ քեզ :

Մարիամ թէպէտ շատ դժուարութեամբ կըխօսէր , սակայն զրուցածը կըհասկըցվէր , որ ըսաւ , կըյուսամ որ պատրաստըված եմ : Մայրը ըսաւ . երջանկութիւն կըզգա՞սկոր մի . այո՛ , շատ երջանկութիւն կըզգամ ըսաւ Մարիամ :

Աս միջոցին Մարիամ շատ մեծ տառա-

պանքի մէջ էր, ու կերեւար թէ մեռնելու
վրայ էր:
Նոյն տիկինը քովը կեցած էր, ու հող-
մահարով շարունակ կըփչէր, ու տեսաւ
որ, Մարիամին աչքերը այլ կերպ փոխ-
վեցան, ուստի հարցուց իրեն. կրնա՞սկոր
տեսնալ սիրելի Մարիամ. չէ ըսաւ, ու
դարձեալ ըսաւ թէ ո՛հ, ես կերթամկոր:
Ինչեւիցէ աս դողալէն ազատեցաւ Մա-
րիամ, ու երբոր կարող եղաւ խօսելու,
իսկոյն ուզեց որ քովը եղող տիկինը ա-
ղօթք ընէ իրեն հետ: Երբոր ըսին թէ
տուն գնաց, դարձեալ ըսաւ, ուրիշ մէկը
թող աղօթք ընէ. ո՛հ, աղօթք ըրէք ինծի
համար. իր նեղութիւնները այնչափ սաս-
տիկ էին, որ կերեւար թէ անկարելի բան
էր որ ան գիշերը գլուխ հանէ:
Ինքը շատ անգամ ըսաւ. ես կերթամ-
կոր. երկինքին մօտ եմ ես. շուտով հոն
պիտի երթամ. անգամ մըն ալ երբոր
կրկին բռնեց դողը, ըսաւ. սիրելի մայրս,
ասոնք իմ սաստիկ դողերս են, ու կըյու-
սամ որ վերջինն են անոնք:
Մայրը ըսաւ. մի՛ յուսահատիր սիրե-
լիս, թէ որ անանկ չըլլայ ալ նէ. Աս-
տուած կրնայ այլ եւս պահել քեզ, ալ ե-
վելի նեղութիւն քաշելու համար. կըխոր-
հիս որ հաճութեամբ պիտի տանիս անոնք.
ան փոքրիկ չարչարուողը ըսաւ. այո՛, մա՛յր,
թէ որ առաւել սուրբ կընէ իս, ու բոլոր

իր տեսնողները , հաճութեամբ կըտանիմ անիկա : Անատենը դարձեալ ուզեց որ մէկը աղօթք ընէ . մայրը աղօթք ըրաւ իրեն համար , ու երևաց որ սիրտը դիւրացաւ , ու մխիթարվեցաւ ինքը . անատենը երգեց մայրը Մարիամին սիրական երգերուն մէկը :

Չեմ կրնար ժուժել հեռացմանդ՝ Տէր
Կեանքս կըսպառի թէ որ հեռանաս
Ո՛վ սիրտ իմ դու միշտ Ա.Ջն քով լե՛ր
Եւ դու Ա.Ծ իմ սիրտս չի թող տաս :

Ոչ երկրի համար ծնայ և մեղքի
Ոչ ալ սնոտեօք ես ապրիլ կրնամ
Բայց պիտի կենամ մինչ Հայրս կամի
Երկինքին համար սպասեմ յուսամ:

Ուստի սիրուն Տէր , քու գիրկիդ մէջը
Թող յանձնեմ իմին սպառել շունչըս
Եւ իմ երեխս խնդութիւնովը
Թող անցունեմ ան մահուան մեծ ժամն :

Մարիամին կեանքին մնացած վերջին քանի մը օրերը առջի անցած օրերուն պէս էին . թէպէտ սակայն կարելի է որ նեղութիւնը շատցած էր շնչառութեան դժուարութեանը պատճառաւը . կարդալը , երգելը , ու աղօթք ընելը՝ իրեն մեծ ուրախութիւն , ու մխիթարութիւն կուտային , որ ժամանակ որ կարող կըլլար մտիկ ընելու անոնք:

Մարիամին կեանքին վերջին իրիկուան ու գիշերուան մէջ եղածը, աղէկ կիմանանք ան տիկինէն, որն որ շատ սիրելի բարեկամ էր իրենց ընտանիքին, ու Մարիամին շունչը դադարած ժամանակն ալ հոն ներկայ էր ։

Հինգշաբթի օրը կէս օրէն ետև ժամը իննին ատենները, երբոր իր սենեակէն ներս մտայ, որն որ շատ օգտակար եղած էր ինծի․ կերևար թէ ինքը մահուան կէտին վրայ էր․ ու խորհեցանք որ իր նեղութիւնները դադարած պիտի ըլլան․ ուստի ծունր դրինք իր քովը, ու աղօթք ըրինք, իր բաժնըվելու հոգին Աստուծոյ յանձնելով, սակայն ինքը ոգի առաւ քիչ մը, ու իր նեղութիւնը դարձեալ սկսեց շարունակել մինչև գիշերուան երկուքը ։ Երբոր սաստիկ կանչէր իր ցաւը, որ արդարև աղէտալի տեսարան մըն էր զինքը սա ցաւագին վիճակին մէջ տեսնալը, ու լսելը իրմէն սա խօսքերը, որ իր տղայական պարզմտութեամբը կըսէր․ ոհ, երանի թէ կարող ըլլայի շունչ մը առնելու․ ո՜հ, երանի թէ կարող ըլլայի հազալու ։

Իմ անուշիկ Մարիամս ըսաւ մայրը․ ասնոյն ճամբան է, որով ան բարի եղբայրը գնաց երկինքը ։

Ա՜հ, այո՛, սիրելի մայրս ըսաւ Մարիամ․ ես կըջանամ համբերող ըլլալ․ Հողմահարը քիչ մը արագ զարկ, ու քիչ

մը առաւել օդ տուր ինծի , որ իմ կեանքս շուտով պիտի վերջանայ :

Ժամը չորսին վրայօք . մէկ առաւել ջերմեռանդութիւնով մը ըսաւ . խաթուն , եկուր , ու քովս ծունր դիր , ու աղօթք ըրէ Աստուծոյ , ջերմեռանդութեամբ աղօթք ըրէ . ու բարձր ձայնով զրուցէ : Երբոր սկսեցի ես աղօթել , ինքն ալ սկսաւ հետս ջերմեռանդութեամբ , բոլոր սրտիւ ըսել , ազատէ զիս , ով Աստուած :

Երբոր յառաջ գացի աղօթքիս մէջ , հասկըցայ որ ինքը քիչ մը հանդարտեցաւ . ուստի քիչ մալ առաւել շարունակեցի աղօթքս , որ շուտով պիտի աւարտէի :

Երբոր աղօթքնիս աւարտեցաւ , ինքը մէկ ազդու կերպով մը ըսաւ , ես բնաւ չի պիտի մոռնամ . "դուն մեծ մխիթարութիւն մը եղար ինծի սիրելիս" , դուն մեծ մխիթարութիւն մը եղար ինծի . Աստուած լսեց քու աղօթքդ , ու քիչ մը զօրացուց զիս :

Քիչ մը անցնելէն ետև ուզեց որ մայրը իր բերնին թուքերը սրբէ , որն որ գրեթէ իր շնչառութիւնը կարգիլէր , ու բոլորովին ալ չէր կրնար վեր բերել . ասոր վրայ իսկոյն մէկ յայտնի բաղձանքով մը ըսաւ , կուզէի որ . . . խաթունը հոս ըլլար . ետևէն մարդ խրկեցէք որ գայ . վասն զի աղօթք ընելու համար կուզէր անիկա . աւա-

տի մարդ խրկեցին եանէն , ու շուտով եկաւ իր էրկանը հետ , և մէկ տեղ աղօթք ըրին . վերջը ուզեց որ քիչ մը երգեն :

Ով Յիսուս փրկիչ իմ հոգւոյս սիրող եՔ :

Քիչ մը անցնելէն ետև յայտնի եղաւ որ շնչառութիւնը դժուարացաւ ամենակին մէջի մարդոց շատութենէն , ուստի մէկ զարմանալի աննենգութեամբ մը ըսաւ մօրը , թէպէտ ինծի մխիթարութիւն է , սակայն աղէկ է որ հիմայ երթամ , աղէկ է որ երթաք հիմայ :

Վերջը երևցաւ որ քիչ մը հանգստացաւ , ու գիշերվան մինչև եօթնուկէսը քնացաւ . վերջը նորէն քիչ մը աճեցաւ իր նեղութիւնը , սակայն կերևար որ ինքը մխիթարված էր , ինտոր որ բոլոր հիւանդութեանը մէջ ասանկ էր , որ կըմխիթարվէր , Սուրբ գիրքէն սիրած հատուածները իրեն կարդալով , ու շարականներ երգելով : Ինքը Քրիստոսի չարչարանքներուն վրայ եղած շարականները յատկացուցեր էր , ու կուզէր որ անոնց վրայօք լսէր . ու մէկ կամ երկու անգամ մըն ալ ըսաւ , երկինքին վրայ երգեցէք :

Առտըվան ժամը տասնին դարձեալ խնդրեց որ իրեն հետ աղօթք ընեմ , ու երբոր աղօթքնիս լմնցաւ , ինքը ըսաւ . նորէն աղօթք ըրէ , բոլոր ժամանակը աղօթք ըրէ . ասկէց քիչ մը ետև նաև ըսաւ մայր ինծի եկուր , եկուր հիմայ իմ քովս

նստէ · հայրս կանչէ , կանչէ անիկա շուտով :

«Իր ջերմեռանդ ու սրտառուչ եղանակէն յայտնի կերեւար որ ինքը խորհեցաւ թէ բաժանման ժամը մօտ էր · իր նեղութիւնը շատ ըլլալուն համար , դժուարութիւն կուտար իրեն խօսելը · բայց երբոր լռութեամբ քովը նստանք սպասելու համար , իր նուազ ձայնը կըլսէինք , որ հեծեծալով մը կըսէր · սիրելի մայր , անուշիկ մայր , անուշիկ մայր · իր ձայնը հասածին չափ ասանկ ըսաւ :»

Իր շնչառութիւնը շարունակեց մինչեւ որ առտըվան երկուքը անցաւ , Մարտի 18 . (1831) ուրբաթ օրը · ու իր երջանիկ հոգին աւանդեց · որ ելաւ վեր դէպի իր փրկիչին , որն որ այսչափ կըսիրէր , ու կըպատուէր ինքը :

Ես կըյարմարիմ Աստուածաբանութեան վարժապետ · պ · Կոռնելիոսին ըսածին , որն որ Մարիամին մեռնելէն քիչ մը ետեւ , ներս մտաւ , ու ըսաւ · երջանիկ մայր , երջանիկ մայր , ես չեմ կրնար ողբալ , հապա կուրախանամ քեզի հետ :

Փոքրիկ Մարիամին թաղումը եղաւ հետեւեալ Կիրակի օրը , իր հոգեւոր հովիւին ձեռօքը · իր երկրաւոր մարմինը հանգ-

չած է հիմայ Պօսթըն մայրաքաղաքին հիւսիսային կողմը եղած գերեզմանատանը մէջ , փառաւոր յարութեան մը սպասելով՝ անտարակոյս ու ճշմարիտ յուսով :

Իր հասակը էր վեց տարւան , ու իրեք ամիսէն ալ քիչ մը էվել . իր կեանքը մէկ երևելի բացայայտութիւն մըն էր ութերորդ Սաղմոսին երկրորդ համուածքին , որ կըսէ . "Մ՝անկանց ու կաթնկեր տղայոց բերնէն գովութիւնդ կատարեցիր" :

Վ. Ե Ր Ջ.

3 2044 038 354 536